

ISSN 1302-2989

emek araştırmaları ve ekonomi dergisi

OKNOS

Bu Çağda Bağımsızlık
Prof Dr. Mümtaz SOYSAL

Vakıfbank Satışı Üzerine

BASS

Türk Bankacılık Sektörü Raporu

BASİSEN

Türkiye -AB İlişkileri

Yıldırım KOÇ (TÜRK-İŞ)

artık
yeteri
bu ülke
kızım

cilt.4,sayı.2
16
2006

Vergi Kaçağı Büyüyor

Ali Ekber DOĞANOĞLU (TÜRMÖB)

Sendikal Örgütlenme Stratejileri

İlyas KÖSTEKLİ (PETROL-İŞ)

Sendikal Hareket Sayısal Göstergeler

İlyas KÖSTEKLİ (PETROL-İŞ)

İGKNOS

Ücret ve Sendikal Araştırmalar Dergisi

ISSN: 1302-2989

2002 : c.4, no.2 (16)

İGMEDYA YAYINCILIK

Adına Sahibi

İbrahim GÜLER

Sorumlu Yayın Yönetmeni

İGmedya

yayincılık reklam araştırma

Dizgi
N. BEDRELİ

İGMEDYA

Bülbülçeresi Cad. 15/5
Küçüksat / ANKARA

TEL & FAKS
0 -312 - 433 79 08

E-POSTA
bguler@isbank.net.tr

Hesap No.
T.C Ziraat Bankası
Kolej Şubesi 841-141366

İki ayda bir yayınlanır.
Abonelik ve reklam koşulları için
İgmedya Yayıncılık adresine
başvurabilirsiniz.

2	Bu Çağda Bağımsızlık
Prof. Dr. Mümtaz SOYSAL
KİGEM
11	Türkiye – AB İlişkileri
Yıldırım KOÇ
TÜRK-İŞ
15	Vakıfbank Satışına Anayasa Vizesi
BASS
21	Türk Bankacılık Sektörü Raporu
BASİSEN
28	Vergi Kaçağı Büyüyor
Ali Ekber DOĞANOĞLU
TÜRMOB
31	Sendikal Örgütlenme Stratejileri
İlyas KÖSTEKLİ
Petrol-İş
54	Sayısal Göstergeler, İlyas KÖSTEKLİ

1. Toplu İş Sözleşmelerinde Sendikalı İşçi Sayısı
2. Sendikalaşma Oranları
3. Sendikalı İşçilerin SSK'lı İşçilere Oranı
4. Çalışma Bakanlığı'na Göre 1984 Sonrası Sendikalaşma
5. Toplu İş Sözleşmelerinde İşçi Sayıları
6. Grevlere Katılan İşçi ve Kaybolan İşgünü
7. Kamu – Özel Ayrımında Grevler
8. 1988-99 Direnişler ve Toplu Eylemlere Katılım |

Bu Çağda Bağımsızlık

Prof.Dr. Mümtaz SOYSAL

Genel Başkan
KİGEM

Aslında hepimiz için ilginç olabileceğini düşündüğüm bir başlık seçtim. Bilmiyorum, bu başlık el ilanlarında ya da duvarlarda asılanlarda nasıldı? Acaba sonuna bir ünlem işareti mi kondu? Yoksa bir soru işareti mi? Yoksa her ikisi birden mi?

Çünkü "Bu çağda bağımsızlık" sözünden de anlayacağınız gibi, bir bakıma modası geçmiş sayılan, günü geçmiş sayılan bir konuyu ele

almış gibiyim. Çoğu zaman insanlar, "Bu çağda bağımsızlıktan söz edilir mi? Dünyanın bu günkü durumunda, bağımsızlık değil, karşılıklı bir bağımlılık vardır; bütün insanlar bir bütündür; insanlar ve uluslar, devletler birbirleriyle bağımlı durumdadır" derler. Bir bakıma, hep vardır bu karşılıklı bağımsızlık. Ama ne anlam da? Elbette, insanlık bir bütündür. Elbette, son deprem olayında görüldüğü gibi, insanlığın bir kö-

şesinde acılar olursa, öbür insanlar da üzülür. Ayrıca, bugün ekonomi ve ticaret ortamı devletleri ister istemez birçok bakımdan birbirine bağlamıştır.

Ama acaba bu karşılıklı bağımlılığın bugünkü anlamı nedir? Onu sorgulamak gerekir.

Yine, "AB gibi, hatta ondan önce Avrupa Konseyi gibi içinde bulunduğumuz kuruluşlar bizi öbür devletlerle bir araya getirdiğine göre artık bağımsızlıktan söz edilir mi? diyenler olur. Özellikle de, şu son yirmi yılın söyleminde, "Bütün bu teknolojik ilerlemeler ortamında dünyamızın çok küçüldüğü bir çağda bağımsızlık ne demektir?" diyenler çoktur. Onun içindir ki, bağımsızlık sözü edildiğinde ister istemez hepimizde, "Acaba günü geçmiş bir kavramı mı kullanmaktayız?" diye bir duraksama olur.

Bir bakıma, bu teknolojik ilerleme hep vardı. Onbeşinci yüzyıl sonlarında bildiğiniz büyük keşifler olduğu zaman dünya küçülmekteydi. İnsanlar yelkenli gemilerle uzaklara gidebildikleri zaman, ekonomiler o uzaktan gelen zenginliklerle hammaddelerle zenginleşmeye başlamışlardı. Yine ekonomi derslerinden bildiğiniz merkantalist politikalar böyle gelişmişti. Ondokuzuncu yüzyıla geldiğimizde, yani 1800'lerde teknolojik ilerlemeler yeni icatları ortaya çıkardığında, buharlı gemiden başlayarak trenler, şunlar bunlar ve yüzyılın sonlarına doğru uzaktan haberleşme araçları ortaya çıktığında, yine bu bağımlılık, insanların birbirine bağımlılığı çok kesin bir durum almıştı. Yirminci yüzyılda, hele yüzyılın son çeyreğinde elektronik haberleşmedeki muazzam sıçramalar sayesinde bu karşılıklı bağımlılık artık inkar edilmez bir hal almıştı.

Özellikle bu son dönemi ele alırsak, yani 1880'den beri ortaya çıkan gelişmeleri ele alırsak, çok uluslu şirketlerin ortaya çıkışı, ve dünyanın her tarafında uzantıları bulunan dev kuruluşlar haline gelişi, iletişimde yıldan yıla katlanarak gelişen yeni icatlar ve nihayet SSCB'nin dağılışıyla son bir tek büyük devletin dünyaya egemen oluşu, artık bağımsızlıkla birlikte düşünülen bir başka kavramı, yani "ulusal devlet" kavramını da yine birçok kişinin gözünde tarihin çöplüğüne atılması gereken kavramlardan biri durumuna getirmiştir.

İşte ben bugün bütün bunlara "acaba mı?" diye bakmak gerektiğini, bütün bu gelişmelerin ışığında yine de bağımsızlık kavramının, ama çağdaş bir bağımsızlık kavramının ayakta kalması gerektiğini ortaya koymak istiyorum. Bununla da kalmayıp "Acaba bu düşüncemden çıkarılabilecek hem bireysel, hem de özellikle toplumsal bir davranış olabilir mi? Böyle bir ortamda Türkiye ne yapmalıdır?" sorusuna bir yanıt aramak istiyorum.

Bunu sizlerle birlikte, konuşmam bittikten sonra sorularınızla da tamamlayarak başarmaya çalışacağım. Ama mademki bu topluluk, yani Atatürkçü Düşünce Derneği böyle bir toplantı düzenlemiştir ve sizler Cumhuriyet'in 78'nci yılını kutlamanın birkaç gün sonrasında buradasınız, bağımsızlık kavramının Cumhuriyetle birlikte ne biçim aldığını gözden geçirerek düşüncemi anlatmam kolay ve yararlı olacak sanırım. Türkiye Cumhuriyeti bir bağımsızlık savaşı sonrasında, bir istikrar harbi sonrasında kurulmuş olan bir cumhuriyet.

Biz gerçi bunu "dünyanın ilk bağımsızlık savaşı" sayıyoruz ama, başkalarına sorarsanız, örneğin Amerikalılara sorarsanız, onlar

da ilk bağımsızlık savaşını kendilerinin verdiğini, bir İngiliz sömürgesi iken İngiltere'den bağımsız duruma gelip, bugünkü ABD'yi, en büyük dünya devletini kurduklarını söyleyeceklerdir.

Biz aynı övünmeyi, Mustafa Kemal'in deyişiyle "mazlum milletler" için de kullanıyoruz. Ama bugün bizim kendi kendimize söylediğimiz bu söylem pek yankı bulmuyor. Mazlum milletlerde de yankı bulmuyor. Oysa Amerika'nın tarihini herkes merak etmekte. Yani, bugünün Amerika Birleşik Devletleri, bütün bunları yapabilen, dünyaya hükmeden ABD nasıl bir harpten doğdu, nasıl bir bağımsızlık savaşından doğdu diye bizler de dahil herkes ABD tarihini okuyor. Ama Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi pek okunmuyor. Biz çok okuyoruz, ama dünyada çok okunmuyor, pek merak edilmiyor. Çünkü bugünkü Türkiye öylesine büyük bir merak uyandırmıyor.

Ancak işte son günlerde, Afganistan dolayısıyla, "Türkiye gibi bir müslüman toplum acaba nasıl yaptı da böyle bir cumhuriyet kurdu?" diye yeni yeni merak edilmeye başlandı. Ama, sadece bu açıdan merak ediliyor. Oysa Türkiye, ABD gibi çok güçlü bir devlet haline gelebilmiş olsaydı, ekonomisiyle, bilimiyle, teknolojisiyle ağır basan bir devlet durumuna gelmiş olsaydı, merak bu günden hiç kuşkusuz bin misli fazla olurdu.

Dolayısıyla, yapamadığımız, beceremediğimiz bir şeyler var demektir. Sorulacak soruları yine bu açıdan da sormak gerekir. Bağımsızlık konusuna bugünün Türkiye'sinde eğilmek, "mazlum milletler" açısından, ilk bağımsızlık savaşını vermiş bir devlet olduğunu iddia eden Türkiye açısından eğilmek hayli önemlidir. Çünkü, değiştirilmesini istediğimiz ve burada ortaya

koymaya çalışacağım şekilde bağımsızlık kavramı, yalnız bizim değil onların açısından da gereklidir. Tarihimize baktığımızda, İstiklal Savaşı ile ortaya konan bağımsızlık kavramını anlamak çok kolay. İstiklal kavramı. Çünkü bu ülke, hem de büyük bir imparatorluğun son parçası olan bu ülke, istilaya uğramış, düşmanlarca işgal edilmişti. Bir bakıma ilk yenilgi değildi bu, Osmanlı, o tarihe aşağı yukarı bir buçuk iki yüzyıldır yenile yenile gelmişti.

Daha da acı olan şuydu: Türklerin yoğunlukta bulunduğu bir imparatorluk parçası, hem de imparatorluğun başka yerlerinden göç ederek nüfusunun aşağı yukarı yarısının bir ya da ikinci kuşak göçmen olduğu bir imparatorluk parçası, daha henüz bir yüzyıl önce kendisine tabi olan bir toplum tarafından, Yunanlıların kurduğu bir krallık tarafından işgal edilmektedir.

İzmir'in işgali, İzmir'e Yunan askerinin çıkışı ve işgalin, neredeyse simgesel biçimde Haçlı Seferleri kumandanlarının çıktığı noktadan başlamış olması, Mustafa Kemal'in işini son derece kolaylaştırmıştır. Aslında perişan olmuş bir ülkede bir İstiklal Savaşı başlatabilmek çok güç bir işti. Ama işgalin bu duygusal yanı, 400-500 yıl imparatorluk tebaası olmuş olan Yunanlının gelip İzmir'den Anadolu'yu istilaya başlamış olması, eski imparatorluk gururuyla oynanan toplumda büyük bir tepki uyandırmıştır. O anlamda, bütün o güçlükler yanında, savaşın böyle bir manevi kolaylığı vardı. Bu bakımdan, o günlerde bağımsızlık kavramının kolay benimsenmiş olmasını ve kök salmasını şaşkınlıkla karşılamamak gerekir.

Ama belki, bu İstiklal Savaşının ABD bağımsızlığına benzeyen bir noktası aynı zamanda bir ihtilal niteliği ve ilerdeki bağımsızlık

ların, değişik bağımsızlık kavramlarının temeli olabilecek olan bir düşünceyi de oluşturmuş olmasıdır. Burada uzun uzadıya İstiklal Savaşı tarihini anlatmaya niyetim yok. Şu kadarını anımsamak yeter: İstanbul'daki Meclisi Mebusan'ın lağvedilmesi, padişahın esir duruma düşmesi, Anadolu'da yeni bir devlet kurmayı amaçlayan ulusal hareketin başlangıçta İstanbul otoritesiyle anlaşıyormuş, onunla uyuşuyormuş gibi ortaya çıkması ve zamanla kendi egemenliğini ilan edip TBMM'ni kurması, cumhuriyeti ilan etmesi... ilginç bir süreç bu.

Sonuçta Ulusal egemenlik denen yeni bir kavram, rejimin bütün otoriterliğine rağmen, o zamana kadar pek telaffuz edilmeyen bir kavram Türkiye'nin toplumsal yaşamına girmektedir. İstiklal Savaşı ile elde edilen bu bağımsızlık, daha sonrası için sağlam bir temelle oturmuş olmakta, bağımsızlık, bir başka kavramı, ulusal egemenliği doğurmaktadır.

Ama sonrası çok daha önemli: Mustafa Kemal, bir Osmanlı vatandaşı olarak, gençliğinde başka bir bağımsızlık eksikliğinin ne demek olduğunu çok acı olarak duymuştur. O da ekonomik bağımlılık. Onun için, bir çeşit "İstiklal Savaşı" Lozan'da da devam etmektedir. Orada, kapitülasyonları kaldırma savaşımı verilmiştir. Lozan'da, aynı zamanda Osmanlı borçlarının altından nasıl kalkılacağı sorunu gündeme getirilmiştir. Nihayet, o borçların Osmanlı'dan koparak kurulmuş olan öbür devletlere de bölüştürülmesi, onların da bu borçlardan vaktiyle yararlanmış oldukları düşünülerek, hangi devletler doğmuşsa Osmanlı borçlarının yeni Türkiye Cumhuriyeti ile onlar arasında bölüşülmesi kararlaştırılmıştır. Demek ki, savaşın daha sonrası barış görüşmeleri sırasında devam eden bir yönü vardır.

Ama iş bununla bitmemiştir. Asıl ekonomik bağımsızlık savaş, vaktiyle dıştaki ekonomilere bağımlı hale gelmiş olan Türk ekonomisini, daha doğrusu Osmanlı ekonomisini artık Türkiye Cumhuriyetini bağımsız bir ekonomi haline getirme çabası olarak ortaya çıkmıştır. İşte ekonomide "ithal ikamesi" denen, dıştan gelecek mal yerine yerli malı yapabilme politikası savaşın hemen bitiminden başlayarak benimsenmektedir.

Bunun, yine ekonomi derslerinden bildiğiniz gibi, 1930'ların başına gelinceye kadar Türk özel girişimleriyle sağlanmasına çalışılmış, Türk özel girişimcilerini yaratma politikası izlenmiştir. Bu yetmeyince, 1930'lardan sonra yine ithal ikamesi yani dış-alım yerine yerli ürün üretebilmek esasına dayalı bir ekonomi politikasının izlenmesine geçilmiştir. Ama, bu kez devletçilik yoluyla.

Bütün bunlar ekonomiyi dışa bağımlılıktan kurtarmaya yöneliktir. Burada da, mazlum milletler denen toplumlar açısından ilginç bir deneyim var: Türkiye, kamu gücünü, kamu yatırımcılığını kullanarak, kamu tasarruflarını yatırıma dönüştürerek ekonomisini canlandırmak, dıştan aldıklarını içerde üretmek yolunu seçmiştir. Bu, o günün dünyasında, bu çapıyla ve belki ondan daha da fazla bir çapta, ama aynı temele dayalı olarak ancak S.S.C.B. yapmaktadır. Elbette, başka bir felsefi temele oturtularak. Oysa Türkiye Cumhuriyeti o felsefi temele oturmadan da, Batılı devlet anlayışı içinde pekala devlet yatırımları yoluyla "kalkınma ekonomisi" denen bir ekonomi politikasının, sonradan 1950'lerde, 60'larda, yani İkinci Dünya Savaşı sonrasında, üçüncü dünyanın, eski sömürgelerin benimseyebilecekleri bir ekonominin denemesini de yapmıştır.

Bu nokta önemli: Ekonomik bağımsızlık. Çünkü bilinmektedir ki ve bugün çok acı biçimde yaşıyoruz ki, ekonomisi sağlam olmayan, dışa bu ölçüde bağımlı olan, yani yatırım yapabilmek ve herşeyden önce, borçlarını ödeyebilmek, sonra da bazı yatırımlarda bulunabilmek için dışa bağımlı olan bir ülkede siyasal bağımsızlığının pek değeri yoktur. Böyle bir devlet, her zaman pek bağımsız kararlar alamıyor.

Güncel bir örnek vereyim: Afganistan'a asker yollama konusu. Kamuoyu yoklamaları yapıyor. Toplumun büyükçe bir bölümü buna karşı. Ama bugünün hükümeti böyle bir karar almak zorunda. Bugün genellikle resmen söylendiği gibi, "İşte, teröre karşı savaşta dünyadan kopuk olmamak gerekir; biz de terör geçirdik. Onun için, nerede teröre karşı savaş varsa oraya gitmek manevi borçtur; bundan sonra dünyaya derdimizi anlatabilmek için bugün asker yollamak zorundayız" türünden çok şık gerekçeler aslında çok daha temel ve kaçınılmaz bir gerekçenin bir kamufلاji olmaktadır. Çünkü mecburuz. Çünkü buna hayır dedüğümüz zaman, biliyoruz ve son olay açıkça gösterdi ki, Dünya Bankası'nın bize vaadettiği kredilerin 3,5 milyarlık bölümünün serbest bırakılması bugünlere kadar bizim kararımızı beklemek için ertelendi. Aslında, iki hafta önce serbest bırakılması gerekiyordu. Bakalım Türkiye nasıl davranacak diye bugünlere kadar ertelendi. Yalnız hükümet olarak değil, toplum olarak biliyoruz ki bugünkü durumda o yardımlara muhtacız. O yardımlar dolayısıyla da bazı davranışları göstermek zorundayız. O davranışlar, böyle bir durum olmasaydı yani ekonomik ve mali muhtaçlık olmasaydı, belki yine olabilirdi. Ama içimizde bu kadar burukluk yaratmazdı. Şimdi, bütün toplum olarak, bunun burukluğunu hissediyoruz. Bağımsız karar alabilmiş değiliz, ya da ala-

bildiğimizi düşünemiyoruz. Belki, bu durumlar olmasaydı, aynı davranışlar çok daha içten gözükecekti. Biraz önce haberlerde dinledim: Yunanistan'da bir gazete "Türkiye, bir avuç dolar için Afganistan'a asker yolluyor" diye yazmış. Başlık bu. Bir kovboy filmiydi galiba, "Bir Avuç Dolar İçin". Türkiye hakkında bu sözlerin söylenmesi elbette yaralayıcı oluyor. Bunun üzerinde daha fazla durmayacağım. Bugünün dünyasındaki o bağımlılıklara rağmen, yani o Dünya Ticaret Örgütü'nün, Avrupa Birliği'nin, şunun bunun, ortaya çıkan devletler-üstü organların kararlarına tabi olma zorunlulukları varken de, kararını "bağımsızca" almasından söz etmek yine mümkün. Ekonomik bağımsızlıktan şunu kastediyorum: Kendine güvenebilen, borcu bizimki kadar büyük olmayan toplumların uluslar arası koşullar yüzünden bağımlı davranmak zorunda kalışları ile bizim davranışlarımız arasında asıl ulusal psikoloji bakımından çok büyük fark var. Muhtaçlığın getirdiği bağımlılık eziklik yaratıyor. Bu kolay anlatılabilecek konu üzerinde de fazla durmaya değmez. Ama mademki Mustafa Kemalle başladık, asıl konuya onunla gelmek istiyorum. Onun önem verdiği konuya: Bugünün dünyasında, bütün bu bağımlılıklara rağmen hala ayakta kalması gereken ve çağdaş bağımsızlık diyebileceğim kavram, "bağımsız düşünbilme" kavramıdır.

Ekonomik bağımlılıklar, eğer serbestçe, muhtaç kalmadan kurulmuş bağımlılıklarsa başka, muhtaçlık içinde kurulmuşlarsa başka. Muhtaçlık içinde kurulmuş olmak, sizi bağımsız düşünmekten alıkoyabiliyorsa o zaman kötü. Onun için ekonomik bağımlılıktan bu konuya geçebilmek zordur. Ekonomik bağımlılık içinde bağımsız düşünmek çok çok daha zor. Ama, bu bağımsız düşünmeyi iyi geliştirebilerseniz, belki bir önceki ba-

ğımsızlıktan, yani ekonomik bağımlılıktan kurtulmanız da mümkündür.

Bununla neyi kastediyorum ve Cumhuriyetin neresiyle bunu bağlamak istiyorum? Bunu laiklik konusuna bağlamak istiyorum. Bağımsız düşünmek, aslında akılcı düşünmek, akıldan başka hiçbir şeye bağlı olmadan, yani irrasyonel, yani rasyonel olmayan, duygusal olan, iman ve inanç alanına ilişkin olan etkenlerden de sıyrılıp yalnızca geliştirilmiş insan aklının ışığında karar alabilmek demektir. İşte, "Tek gerçek mürşit, yani yol gösterici bilimdir" dediği zaman Mustafa Kemal bunu kastediyordu. Elbette başka mürşitler de olabilir; ama devlet hayatında karar alabilmek için güveneceğimiz şey, rasyonel düşünce ve onun doğurduğu bilim olmalıdır. Bu anlamda bir bağımsızlıktan söz ediyoruz. Onun içindir ki, bağımsızlığı, genellikle bizim toplumumuzda anlaşılan anlamlarından değişik düşünmek gerekiyor.

Belki, o açıdan bazı uygulamalar doğal da karşılanabilir. Nedir Türkiye'de laiklik? Laikliğin uygulanmasındaki temel amaç nedir? Elbette müslüman bir toplumda bunu gerçekleştirebilmek, yani inançlardan farklı olarak devlet konularına, toplum konularına sadece aklın ve bilimin ışığında karar alarak yaklaşabilmek, müslüman bir toplumda, tekrar ediyorum, zor bir soruyla karşılaşmayı da göze almak demektir. Çünkü müslümanlık, yeryüzü konusunda da kurallar koyan, devlet davranışları için de bir takım din kurallarının bulunmasını zorunlu sayan ve toplumu bir bütün olarak, bizim bugün yapmaya çalıştığımız ayrımlardan uzak bir biçimde ele alan bir yaklaşım istiyor.

Cumhuriyetin başlangıcından itibaren bu ayrımı yapabilmek, yani inancın içinden

devlete ve toplum yaşamına ilişkin olanları çıkarıp, onları akla ve bilime bağlayabilmek için, ister istemez konan ve genel olarak demokratik sayılmayan uygulamalar aslında laikliğin bir başka kanadını güçlendirebilmek için gidilen uygulamalardır. Bizim dilimizde yok, ama Batı dillerinde "seküler" denen bir sıfat var. "Seküler" (Seculaire) demek, toplumun alacağı kararlarda inanç alanını dışarıda bırakarak karar alabilen demek. Bu, inançsızlaşmak değil, inancı onu bir yana koyarak aklın, bilimin ve devlet gereklerinin ışığında karar almak demektir.

Örneğin, baktığımız zaman Amerikan toplumunda paralarının üstünde bile "Tanrıya inanıyoruz", "Tanrıma güveniyorum" gibi sözler var. Uygulamalarında da yine dualar falan var. Fakat ABD seküler, yani karar almada din faktörünün devlet dışı tutulduğu bir devlet. Bu anlamda, Cumhuriyet sanıldığı kadar çok yeni bir şey yapmış sayılmaz. Osmanlı uygulamalarına bakarsanız, "şeriatla yönetiliyor" dediğimiz zaman bile Türk topluluklarının, Orta Asya'dan gelen Türkmenlerin ve Aleviliğin etkisiyle, yavaş yavaş, devlet içinde din işlerini ayırarak, "şer-i hukuk"un yanında bir "örf-i hukuk" denen bir hukuk geliştirdiklerini, Şeyhülislamın öyle sanıldığı gibi tek başına tam yetkili bir din otoritesi olmayıp padişahın emriyle bir otorite oluşunu görüyoruz. Padişah, devlet otoritesini din otoritesinin üstüne çıkarmak için halifelik sıfatını kullanarak pekala şeyhülislamı azledebiliyor. Hatta Şühülislamı bir ikisinin boynu da vurdurdu. Türk toplumunda, Osmanlı İmparatorluğunun yöneticisi durumunda olan toplumda eskiden beri bu çeşit uygulamalar görüyoruz. Dolayısıyla, Cumhuriyet, belki Osmanlıdaki bölük pörçük uygulamalar yerine Osmanlının başlattığı fakat gerçekleştiremediği uygulamayı sonuna kadar götürmek için önlem almaktadır. Niçin? Din

ve devlet işlerini ayırarak devlet işlerinde mümkün olduğu kadar akla ve bilime uygun karar almayı kolaylaştırmak için. Bu bağımsız düşünce yönünde atılmış olan önemli bir adımdır.

Şimdi bunun yine başka bir aşamasına geliyorum. Düşüncenin başka bir şeyle daha tamamlanması gerekiyordu. O da eğitim. Cumhuriyet sadece dini devlet işlerinden ayırmakla kalmıyor. Toplumda karar alacak insanların yetiştirilmesinde de büyük bir atılım: Harf Devrimi. Yani insanların okumasını, yetiştirilmesini kolaylaştıracak, yazıda kolaylık, okumada kolaylık getirecek bir adım. Görünürde eski uygarlıktan kopma, eskiyi reddetme gibi gözükse de aslında eskiyi belki daha iyi okuyup anlayabilmek için önemli. Eğitimi yaygınlaştırma yönüyle bakarsanız, pekala bu da yine akla bilime doğru gidişin önemli bir aşaması olmaktadır. Onun içindir ki harf devrimi Türk insanını bağımsızlaştırma yönünde atılmış olan önemli bir adım sayılabilir.

Bağımsız düşünmek, herşeyden önce, bölgeler ya da kıtalar ölçeğinde ekonomik, hatta siyasal nitelikli birleşme ve bütünleşme girişimlerinin geliştiği bugünkü dünyada kendi halkımız için en iyi tercihleri yapıp en doğru kararları almanın da en sağlam yoludur. Çağ, iletişim ve bilişimdeki büyük ilerlemeler sayesinde insanların kolayca etki altına alınabildiği bir çağ olduğuna göre, yanlış ve yanıltıcı etkilenmelerden insanlarımızı koruyabilmek için onlara verebileceğimiz en dayanıklı zırh ancak bağımsız düşünebilme yeteneği olabilir.

Avrupa Birliği gibi ilk bakışta sanki devlet sınırlarının ortadan kaldırıldığı bir birleşme hareketinde bile, devletler önce kendi vatandaşlarının çıkarlarını düşünerek böyle

birleşmeyi gerçekleştirirler. Bugün Avrupa birleşmesinin öncülüğünü Almanya yapıyor. Almanya 3.Dünya Savaşını bu yoldan kazanma peşindedir. Avrupa denen kıtada ekonomik egemenlik kurmanın en akıllı yolunu Avrupa Birleşmesi olarak düşünmüştür. Kendi insanını düşünerek bu adımı atmaktadır.

Dolayısıyla, biz de AB sorununa baktığımızda, AB'ye tam üyelik için çabalarırken, "Bunun sonuçları kendi vatandaşlarımız için ne olacaktır?" diye bakabilmek gerekir. Eğer bu sonuçlar kendi vatandaşlarımızı Avrupa'ya daha ucuz işgücü olarak sunmak, kendi kaynaklarımızı Avrupa için daha kolay işlenebilir kaynaklar haline getirmek biçiminde olacaksa, o zaman bağımsız düşüncemiz Avrupa genişliğinde yolunu kaybetmiş demektir. Onun için, ulusal devletin özellikle Türkiye gibi bir ülke açısından çağı geçmiş değildir, asıl bu çağda lazımdır. Küreselleşme dolayısıyla söylenen şeylerin, sözü edilen reçetelerin doğruluğunu da yine bu çerçeve açısından ölçmek gerekir. Acaba bugün IMF'nin ve Dünya Bankası'nın önerdikleri politikalar kendi çıkarlarımız açısından çok mu geçerli politikalar? Gerisinde acaba başka çıkarlar mı vardır? Bu soruyu sormak ve kendi politikalarımızı onlardan bağımsız hale getirebilmek için ne yapmak gerektiğini düşünmek gerekiyor. Örneğin, bu kadar borca batıksak ve bu borç batıklığı dolayısıyla o reçeteleri kabul etmek zorunda isek, buna bir noktada dur demek, bunu kırmanın çareleri üzerinde düşünmek zorundayız. Düşünce çerçevemiz buradaki insanlardır. Onları böyle ilelebet ya da ilelebet olmasa bile birkaç kuşak boyunca sürekli borç öder durumda tutmak yerine bu borç sarmalından kurtulmanın çareleri üzerinde düşünmek zorundayız.

O zaman, dünyada pek kabul edilmezmiş gibi gözüken yaklaşımlar pekala düşünülebilir yaklaşımlar olacaktır. Bugün aşağı yukarı 200 milyar dolar borçlu bir toplum durumundayız. Bunun yaklaşık 120 milyar doları, şimdi üzerine 10 küsür milyar daha eklendi, 130 milyar dolar dış borç, ve aşağı yukarı 70-80 milyar dolar kadar da iç borç var. Bunların zamana yayılmasını, pek öyle vaktiyle öngörülmüş süreler içinde değil, daha uzun süreler içinde ödenmesini önermek ve bunu kendi toplumumuzun çıkarını öne getirerek, başkalarının çıkarını geri atarak yapmak hiç ayıp değildir. Hiç gerçekleşmeyecek iş de değildir. Bir bakıma, bu borçlardan bir kısmı zaten ödenmiştir. Bunu Batılı borç veren devletler ve kuruluşlar çok daha yoksul ülkeler, kıtalar için kabul ettiler. Afrika'daki bir takım ülkelerin borçları toptan silindi. Çünkü "zaten fazlasıyla geri ödedi" dediler. Bizimki de zaten bir miktar ödenmişti, açtığımız pazarlar, sağladığımız kolaylıklar sayesinde. Şimdi alacaklılarla dişe diş müzakere ederek, "Ben size şu kadar sürede değil, bu kadar süre içinde ödeyeceğim" demek mümkündür. Tıpkı Cumhuriyetin Osmanlı borçları için yaptığı gibi.

Bunu söylemek ve içteki borçları konsolide etmek niçin olmasın? Zaten devlet kuruluşlarının birbirlerine olan borçları karşılıklı takaslarla bir ölçüde konsolide ediliyor. Türkiye'de son ekonomik politikalarla fazlasıyla yararlanmış olan bankalara olan borçlarının zamana yayılmasını sağlamak pekala yapılabilir.

Yeter ki, bağımsız düşünebilelim. Dünyanın "ille bu böyledir, böyle olacaktır, böyle devam edecektir; IMF kışkıracı, Dünya Bankası kışkıracı, asla kurtulamazsınız" deyişine aldırış etmeden sorunlara yaklaşabilirsek sorunları çözmek kolaylaşır. A.B. ile

olan ilişkilerde de böyle. Kimse, "Türkiye Avrupa'dan kopsun tezini savunamaz", kimse, "Türkiye aşağı yukarı 200 yıldır gerçekleştirmeye çalıştığı amaçlardan vazgeçsin" diyemez. Elbette daha, demokratik daha insan haklarına saygılı bir Türkiye'nin olması gerekir. Ama Kopenhag Kriterleri diye ö-nümüze konan herşeyi sonuna kadar onların istediği biçimde kabullenmek yerine yine bağımsız düşünceyi kullanarak, hatta bu bağımsız düşüncemizi Avrupa'nın bize düşünce olarak aktarmaya çalıştığı düşüncelere karşı kullanarak, hatta hatta bunda Avrupa'nın kendisinden yararlanarak bir "düşünce savaşı" vermemiz mümkündür. Nedir Kopenhag Kriterleri? Tamam, demokrasi evet, hukuk devleti evet, insan hakları evet. Bunlara biz de varız. Ama azınlık kavramı dendiği zaman pekala Avrupa'ya, en azından Avrupa'nın bir kısmına dönüp "Niçin" azınlık? Biz Fransız İhtilali'nden azınlık kavramını aldık mı? Yani Avrupa'nın ilk büyük ihtilali olan ihtilalden böyle bir kavram mı aldık? Hayır ne diyor-du Fransız İhtilalcileri? "İnsan, eşit vatandaş" ya da, tersiyle söylersek: "Vatandaş, eşit insan.

Evrensel Bildirgenin evrensellik iddiası taşıyan, yalnız Fransa için değil dünya için iddia taşıyan bildirgenin söylediği gibi, ırk, dil, din ayrımı gözetmeden herkes eşittir. Herkes insandır çünkü. İnsanın doğuştan aldığı bir takım haklar var. Evet, içimizde anadilleri, kökenleri farklı olan çok çeşitli insan var. Bu bakımdan, ırk temizliği gibi bir şey Türkiye'de söz konusu olamaz. İnsanlarımızı bunları ırk esası üzerinden ayrılmış halde tuttuğumuz ve özel haklar verdiğimiz zaman, çok doğru bir iş mi yapmış olacağız? Geçmişteki hatalarımızı bu kez başka şekilde sürdürmüş olmayacak mıyız? Geçmişte yaptığımız yanlışları düzelterek, daha sağlam, daha evrensel bir temele, yine Avru-

temele, yine Avrupa'dan, Fransız İhtilali'nden aldığımız eşitlik temelini oturtarak ve azınlık statüsünü reddederek işe girişmek daha doğru değil midir? Bunu savunmamız pekala mümkündür. Aynı şekilde, IMF politikalarına karşı bizim ekonomik kalkınma bakımından kendi deneyimlerimizden yararlanarak bir "ulusal seferberlik" ilan etmemiz, kamusal ve özel ne varsa hepsini bir bütünlükte biraraya getirmemiz daha doğru olmaz mı? Böyle bir soruyu bağımsız düşünceyle sormamız ve bağımsız düşünceyle buna bir yanıt bulmamız da mümkündür.

Yoksa "IMF bunu istiyor" diye, onu satın, bunu satın ve devletin elindeki bütün araçlar elimizden çıksın mı? "Dünyada artık o devir kapandı" sözüne kanarak yapabileceğimiz şeyleri yapmamak, ilan edebileceğimiz seferberliği ilan etmemek mi doğrudur?

Bugünün Türkiye'sinde böyle bir seferberlik ilan etmeye gerek vardır.

Yoksa dediğim gibi, borçlar ve dışardan önerilen politikalar, dünyanın bugünkü durumunda başkaları için umutlu görünen, ama bizim için şimdiye kadar pek parlak sonuçlar vermemiş olan bir yolda sürüklenip gitmemiz sonucunu doğuracaktır.

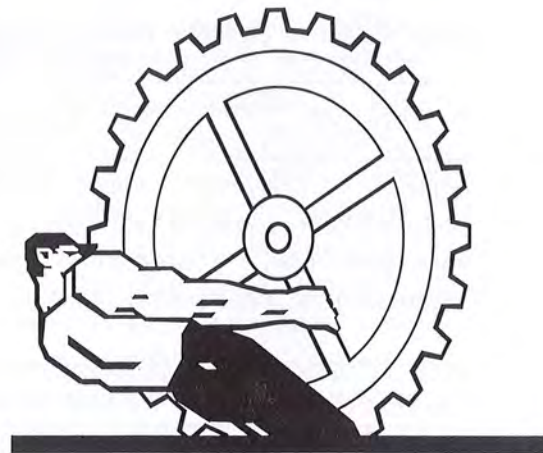
İşte, bağımsız düşünce bu bakımlardan önemli. Sanıyorum, çağdaş bağımsızlık kavramının başlangıç noktası da bu olmalıdır.

Bağımsız düşünebilmek için, iyi eğitim çok önemli. İnsanlarımızın, iyi eğitimin ve bilimin ışığında, toplum olarak kendi kendilerini düşünebilmeleri büyük önem taşıyor.

Düşünce, yalnızca düşünce olarak kaldığı sürece ve bu çeşit konuşmalardan öteye

eylem ağırlığı kazanmadıkça, elbet sonuç vermekten de uzak olacaktır. Bugünün Türkiye'sinde bağımsız düşünceyi eyleme dönüştürebilmek ve bunun için de insanlara anlatmak gerekiyor. Siz bakmayın televizyonlarda sabah akşam yerli, yabancı kaynaklardan aktarılan düşüncelere. Kendi toplumumuz için kendi aklınızı kullanarak bulunabilecek çözümler mutlaka vardır. İlle yabancı uzmanın, şunun bunun dediklerini yüzde yüz yapmak gerekmez, kendimize güvenelim; çıkış yolu mutlaka vardır. Vaktiyle, umutsuz zamanda dahi çıkış yolu bulunmuştur.

"Bugün de bulunabilir" düşüncesini halk yığınlarına anlatmak ve oradan siyasal sonuçlar çıkarmak, yani örgütlülük yaratıp onu Türkiye'nin siyaset sahnesine çıkarmak, zannediyorum, şimdi yapılması gereken en önemli işlerden biri ve belki de birincisidir.¹

¹ www.cumhuriyetci.org ; merkez@cumhuriyetci.org

Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri

Yıldırım KOÇ
Genel Başkan Danışmanı
TÜRK - İŞ

Önümüzdeki aylarda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinde bazı önemli gelişmeler olacağı benzetilmektedir.

TÜRK-İŞ, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinden yanadır. Ancak Avrupa Birliği, 1.1.1996 tarihinde başlayan gümrük birliği ile en önemli talebini elde etmiş olduğundan, bu üyeliğin önüne birçok engel çıkarmaktadır. TÜRK-İŞ'in talebi, Avrupa Birliği'nin bu engelleri kaldırması ve Türkiye'nin onurlu bir biçimde üyeliğe geçişine olanak tanımasıdır. Bunu sağlamanın yolu ise Türkiye'nin ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda gücünün artırılmasından geçmektedir.

Prof.Dr. Erol Manisalı'nın Harb Akademileri Komutanlığı'nda yaptığı çok önemli bir konuşmanın ardından, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri Tuncer Kılınc Paşa, Türkiye'nin AB dışındaki alternatifleri de düşünmesi gerektiğini belirtti ve Rusya ile İran'dan söz etti. Attila İlhan 23 Şubat 2002

günü TRT 2'deki programında bu görüşe destek verdi. Emekli General Çevik Bir, Şanghay Beşlisi'nden söz etti. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, "Tek seçenek AB değil" dedi ¹. Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Avrupa Birliği'nin bazı yöneticilerinin Türkiye'de sömürge valisi gibi davranıp ders vermeye kalktıklarını belirterek, bu durumu eleştirdi ². Diğer taraftan, Avrupa Komisyonu genişlemeden sorumlu komiseri Günter Verheugen, Atina'da yaptığı konuşmada, Avrupa Birliği'nin Güney Kıbrıs ile üyelik görüşmelerinin 2002 yılı sonuna kadar tamamlanacağını belirtti; bu görüşmelerin Kıbrıs'ın bütünü adına yapıldığı iddiasını tekrarladı ve Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile ilişkilerini geliştirmesi durumunda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin mümkün olmayacağını söyledi ³.

¹ Radikal, 4.4.2002.

² Milliyet, 26.3.2002

³ Sabah, 23.3.2002.

Bu arada, Avrupa Parlamentosu, 28 Şubat 2002 tarihinde kabul ettiği iki kararla, Türkiye'ye yönelik olumsuz tavrını daha da pekiştirdi. Birinci karar, Türkiye'den sözde Ermeni soykırımı iddialarını kabul etmesini istiyordu. İkinci karar ise, Hadep'e destekti.

Türkiye – AB ilişkilerinde giderek tırmanan bir gerginlik yaşanıyor. Bunun önemli nedenlerinden biri, Kıbrıs konusundaki gelişmelerdir.

Avrupa Birliği uluslararası hukuku ve devletler hukukunu çiğneyerek, Güney Kıbrıs ile üyelik görüşmelerine başladı. 1990 yılına kadar Kıbrıs konusunda mesafeli davranan Avrupa Birliği, bu yıllarda Sovyet sisteminin çöküşünün ardından, Akdeniz'de ve ayrıca Kafkaslar-Orta Asya ve Orta Doğu'daki enerji kaynakları üzerinde etkili olabilmek amacıyla, Kıbrıs adasını denetimi altına almaya yönelik bir strateji benimsedi. Bu strateji, Yunanistan'ın Enosis planlarıyla da örtüşünce, Avrupa Birliği'nin hukuk ihlalleri başladı.

Türkiye, bu hukukdışı tutum ve davranışa gereken tepkiyi gösterdi. Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanlarının ortak deklarasyonlarında, TBMM'nin kararlarında ve MGK'nın açıklamalarında, **Avrupa Birliği'nin Güney Kıbrıs'la yakınlaştığı ölçüde Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'la yakınlaşacağı açıkça ve kararlılıkla ifade edildi.**

Avrupa Birliği, 14-15 Aralık 2001 tarihlerinde toplanan Laeken Zirvesinde, Güney Kıbrıs'la üyelik görüşmelerinin 2002 yılı sonuna kadar tamamlanacağını tekrar açıkladı. Avrupa Birliği, hukukdışı tutum ve davranışını sürdürerek, Güney Kıbrıs yönetiminin tüm Kıbrıs'ı (toprak ve nüfus anlamında) temsil ettiğini iddia etmeyi sürdürdü.

Avrupa Birliği'nin Akdeniz bölgesi ile Kafkaslar – Orta Asya ve Orta Doğu politikasında önemli bir yeri olan Kıbrıs'ın geleceğinin Denктаş - Klerides görüşmeleri ile belirlenmesi mümkün gözükmemektedir. Nitekim, Avrupa Birliği'nden destek alan Kıbrıs Rum kesimi, sorunların çözümü için olumlu bir tavır takınmamıştır.

Bu koşullarda, Avrupa Birliği 2002 yılı sonunda Güney Kıbrıs ile üyelik görüşmelerini tamamlayarak 2003 yılının ilk aylarında üyeliği gerçekleştirence, Türkiye de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile benzer adımları atacaktır. Avrupa Birliği, bu noktadan itibaren, Türkiye'yi Avrupa Birliği topraklarını işgal etmekle suçlayacaktır. Bugünkü suçlama, "AB üyesi olmayan Kıbrıs'ı işgal" iken, yarın bu suçlama, "AB topraklarının işgali"ne dönüşecektir. Avrupa Birliği, Türkiye ile savaşa giremeyeceğine göre, bir taraftan Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde para dağıtarak taraftar kazanmaya çalışacak, diğer taraftan yönetiminde söz sahibi olduğu IMF ve denetimi altında tuttuğu bankalar aracılığıyla bir ekonomik kriz çıkaracaktır. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik koşullar, böylesi bir krizin kolayca çıkarılmasına uygundur. Avrupa Birliği'nin hedefi, ekonomik olarak dizleri üzerine çökertilmiş bir Türkiye'den siyasi alanda kalıcı tavizler koparmaktır.

Burada sorulması gereken soru, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerde, özellikle Avrupa Parlamentosu tarafından dile getirilen taleplerin ciddi olup olmadığıdır.

TÜRK-İŞ'in 11 Aralık 2001 tarihinde Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer'e sunduğu raporda ve Genel Başkan Bayram Meral'in 20 Aralık 2001 tarihli basın açıklamasında yer alan konuların son derece önemli olduğu her geçen gün ortaya çıkmaktadır.

Bu talepleri gündeme getiren Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda karar verme yetkisi olan son derece önemli bir kuruldur. Bu nedenle, Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye'ye ilişkin kararları, üyelik görüşmelerine başlamanın önşartları arasındadır. Ancak, bu taleplerin yerine getirilmesi üyeliği güvence altına almamaktadır. Bu haksız talepler yerine getirilse bile, üyelik görüşmelerine Avrupa Birliği isterse başlanacaktır. Avrupa Birliği bu aşamada her an yeni koşul öne sürebilir.

Avrupa Parlamentosu kararlarında en açık biçimiyle ifade edilen haksız talepler, üç-beş milletvekilinin rasgele istekleri değildir. Bunlar, Avrupa Birliği'nin bölgemize yönelik köklü politikalarının sonucudur.

Avrupa Birliği, 1991 yılında Sovyet sisteminin çöküşünün ardından, Akdeniz, Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Doğu'da hakimiyet kurma çabasına girdi. İsrail'in Filistin'e yönelik saldırısında Avrupa Birliği'nin Filistin yandaşı bir tutum sergilemesinin nedeni, Avrupa Birliği'nin insan haklarına duyduğu saygı değil, bölgedeki uzun vadeli çıkarlarıdır.

Avrupa Birliği'nin 1991 sonrasında Türkiye'yi yakından ilgilendiren üç ayrı stratejisi vardır.

Birinci hedef, Akdeniz'in çevresindeki ülkeleri Avrupa Birliği'ne bağlamak, buraları denetim altına almaktır. Bu konudaki politikaları 1992 yılında yeniden biçimlendirildi ve 1995 yılında "Barselona Süreci" adı altında uygulamaya kondu. Buna göre, 2010 yılına kadar güney ve doğu Akdeniz'deki 12 ülke kendi aralarında ve Avrupa Birliği ile birlikte bir serbest ticaret bölgesi, veya diğer bir deyişle, açık pazar oluşturacaklardır. Avrupa Birliği, böylece, Roma İmparatorluğu'ndan beri ilk kez Akdeniz'i

tamamiyle kendi denetimi altına almaktadır. Akdeniz yeniden, Romalıların deyişiyle, "mare nostrum" (bizim deniz) yapılmak istenmektedir. Bu kavramı, 1930'lu yıllarda Mussolini de sık sık kullanmıştır. Bu politika sayesinde, Avrupa Birliği, güneyini ve doğusunu kaplayan bir tampon bölge oluşturmaktadır. Bu tampon bölge aynı zamanda Avrupa Birliği için bir açık pazardır. Ayrıca, bu bölgelerin insangücü, Avrupa Birliği'nin ihtiyaçlarına göre eğitilecektir. Bölgenin doğal kaynakları da öncelikle Avrupa Birliği tarafından kullanılacaktır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'den Kıbrıs ve Ege konularındaki talepleri, Avrupa Birliği'nin Akdeniz politikası açısından hayati önemdedir. Güney Kıbrıs'ı Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla kendisine katacak bir Avrupa Birliği, hem doğu Akdeniz'de, hem de Kafkaslar ve Orta Doğu bölgelerinde etkisini artıracaktır. Avrupa Birliği'nin Kıbrıs ve Ege konularındaki talepleri, Yunanistan'ın Enosis ideali ile de uyumludur; ancak Avrupa Birliği'nin bu konulardaki ısrarının asıl nedeni Yunanistan'ın talepleri değil, Avrupa sermayesinin yayılmacı politikalarıdır.

Avrupa Birliği'nin ikinci hedefi, Balkanlar bölgesinin de Avrupa Birliği'nin arka bahçesi haline getirilmesidir. Bu konudaki adım, 1999 yılında kabul edilen Güneydoğu Avrupa Paketi veya Balkan Paketi ile atılmıştır. ABD de bu bölgeyi Avrupa Birliği'ne bırakmıştır. Avrupa Birliği'nin Türkiye'den Patrikhane ve Heybeliada Ruhban Okulu konularındaki talepleri yalnızca Yunan istekleri değil, Avrupa Birliği'nin Balkanlar politikasının önemli unsurlarıdır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ABD'nin hedeflerinden biri, Orta Doğu'da etkili olmaktı. Amerikalılar bu amaçla Anadolu'daki Ermenileri protestan yaparak etkileri altına almaya çalıştılar. Bu amaçla Anadolu'nun dört bir yanına yüzlerce misyoner okulu kurdular. Dinî dış politi-

kanın bir aracı olarak kullanmada önemli başarılar elde ettiler. Benzer bir uygulama, Sovyet sisteminin dağıtılmasında en zayıf halka olan Polonya'da uygulandı. Katolik kilisesinin başına Polonyalı bir papa getirilerek, kilisenin anti-komünist mücadeledeki gücü ve etkisi artırıldı. Balkanlar'da yaşayan halkların önemli bir bölümü hristiyan ortodokstur. Bu bölgede Avrupa Birliği ile Rusya arasında bir çıkar anlaşmazlığı söz konusudur. Yunanistan dışındaki Avrupa Birliği ülkelerinde ortodoks azdır; Yunan halkı ortodokstur. Ancak eğer Fener Rum Patrikhanesine Vatikan benzeri bir evrensel nitelik ("ekümeniklik") kazandırılabilirse ve Heybeliada Ruhban Okulu yeniden açılıp özellikle Balkanlar için papaz görevli yetiştirilebilirse, Avrupa Birliği'nin Balkanlar'daki gücü ve etkinliği daha da artacaktır. Bu iki konuda Avrupa Birliği'nin talepleri, Avrupa Birliği'nin özellikle Rusya'ya karşı Balkanlar'da hakim olma girişimlerinin unsurları arasındadır.

Avrupa Birliği'nin üçüncü hedefi, Kafkasya ve Orta Asya'daki enerji kaynakları üzerinde etkili olmaktır. Avrupa Birliği ülkelerinin sözde Ermeni soykırımı iddialarına sıcak bakmalarının birinci nedeni, özellikle Fransa'nın 1919 yılında Ermenileri kullanarak Anadolu'ya saldırması sonrasında çok sayıda Ermeni'nin Fransa'ya sığınmasıydı. Avrupa Parlamentosu'nun 1987 yılında bu konuda aldığı kararın temel nedeni buydu. Ancak Avrupa Parlamentosu'nun 15 Kasım 2000 ve özellikle de 28 Şubat 2002 kararlarının arkasında, yayılmacı hedefler yatmaktadır. Avrupa Parlamentosu'nun sözde Ermeni soykırımına ilişkin 28 Şubat 2002 kararı esasında Güney Kafkasya Kararıdır. Bu kararda, Balkanlar'da uygulanan politikaların benzerinin Azeybarcan, Ermenistan ve Gürcistan'dan oluşan Güney Kafkasya'da da uygulanması istenmektedir. Sözde Ermeni

soykırımına ilişkin talep, 12 sayfalık bu uzun kararın yalnızca 15. maddesinde 7 satırlık bir bölümdür. Diğer bir deyişle, Avrupa Birliği'nin sözde Ermeni soykırımına ilişkin iddiaları ve talepleri, ortaya üç-beş milletvekili tarafından atılmış ve önemsiz konular değil, Avrupa Birliği'nin Kafkasya ve Orta Asya'daki enerji kaynakları üzerinde etkili olma çabasının son derece önemli unsurlarıdır.

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri önümüzdeki aylarda ilginç gelişmeler göstereceği benzetilmektedir. Gelişmeler, TÜRK-İŞ'in 11 Aralık 2001 tarihinde yaptığı uyarıları haklı çıkarmaktadır.

VakıfBank'ın Satışına Anayasa Vizesi Yüksek Mahkeme'nin kararı hukuken tartışmalı..

BASS (Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası)

Anayasa Mahkemesi'nin VakıfBank'ın satışına vize veren kararının gerekçesi dörtbuçuk ay sonra açıklandı. Mahkeme, satışı mümkün kılan 4604 sayılı Yasanın iptali istemiyle Fazilet Partisi ve Doğru Yol Partisi TBMM grupları tarafından açılan davaları 6 Aralık 2001 tarihinde reddettiğini bildirmişti. Gerekçeli karar 13 Nisan 2002 günü Resmi Gazetede yayınlandı.

Anayasa Mahkemesi kararında "...mazbut ve mülhak vakıfların özel mülkiyetinde bulunan varlıklarla karşılanan Vakıflar Bankası hisselerine yasa ile getirilen satış yasağının yine bir yasa ile kaldırılması ve Bankanın sermaye ve idari yapılarında düzenlemeler yapılmasının Anayasaya aykırı olmadığı" belirtildi.

Kararda bu yön şöyle açıklandı: "Anayasa 48 inci maddesinde "Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Dev-

Mahkemenin bu kararı ile "Devletin özel teşebbüslere karşı görevinin neden ibaret olduğu" açıklığa kavuşturulurken, 2001 Türkiye'sinde aynı Anayasanın "sosyal devlet ilkesinden geriye acaba neler kaldığı" sorusu cevapsız kaldı...

Hukuk Savaşı

Vakıflar Bankası'nın "özelleştirilmesi" girişimleri BASS'ın kayıym tarafından yönetildiği olağan dışı süreçte yoğunlaşmıştı.

Hükümet önce 6 Temmuz 2000 tarihinde 606 sayılı "Türkiye Vakıflar Bankası TAO Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname" başlığını taşıyan bir düzenleme yapmış, bununla "Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait (B) grubu hisselerin halka arz suretiyle satılmasını" öngörmüştü. (B) grubu hisselerin satışı yapılmadan (A) grubu hisselerin satışına karar alınamayacaktı. (A) grubu hisselerin satışına Bakanlar Kurulu yetkili kılınıyordu.

İptal Kararı ve Ötesi

Ana Muhalefet Partisi sıfatıyla Fazilet Partisi bu düzenlemenin Anayasaya aykırı olduğunu öne sürerek iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuştu. Başvurunun incelenmekte olduğu sırada Anayasa Mahkemesi 606 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin olduğu gibi çoğu Kanun Hükmünde Kararnamenin de hukuki dayanağını teşkil eden 29.5.2000 tarih, 4588 sayılı Yetki Kanununu -gene Ana Muhalefet Partisi sıfatıyla Fazilet -Partisi'nin başvurusu üzerine, iptal etti.

Bu kararı Anayasa Mahkemesinin hukuki dayanağı kalmayan 606 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi iptal etmesi izledi.

Hükümetin buna cevabı, iptal edilmiş bulunan 606 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine aynen yer verdiği 4604 sayılı Yasayı 16.11.2000'de çıkarmak oldu. Ana Muhalefet Partisi sıfatıyla Fazilet Partisi bu yasanın da iptali için dava açtı.

Hükümet bu arada 20 Haziran 2001 tarihinde "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair 4684 sayılı Yasayı" çıkardı. Bu Yasanın 3. maddesi ile 6219 sayılı Türkiye Vakıflar Bankası TAO Kanununa bir ek madde eklendi ve bununla "Bankanın (A) grubu hisseleri ile (B) grubundan Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğüne ait olanların satışı" öngörüldü.

BASS yönetimi ile Banka arasındaki toplu sözleşme görüşmelerinin ilk oturumu da, bir gün önce 19 Haziran günü yapılmıştı...

BASS'ın Girişimleri

BASS yönetimi tepkisini "milli bir değerimiz daha satışa getirilmek isteniyor" sözü ile ortaya koydu ve hükümetin tasarrufları karşısında üç temel sorunun cevap bekleğine işaret etti.

BASS'ın 1954'te Türkiye Vakıflar Bankası TAO'nun kuruluşuna imkan veren 6219 sayılı Yasanın gerekçesi ve TBMM'nde görüşülmesi sırasında ortaya konan görüşler ışığında cevaplandırılmasını beklediği sorular şunlardı:

(1) Bir "hukuk devleti" acaba, hiçbir zaman kendisinin olmamış; bir kuruşluk payının bulunmadığı bir bankayı satabilir mi?

(2) Salt egemenlik gücüne dayanılarak böyle bir satış yapılsa, böylesi bir tasarruf acaba Anayasa ile güvence altı-

na alınan çeşitli ilke ve temel haklarla, örneğin "mülkiyet hakkı" ile bağdaşır mı?

(3) Zaten, "özel" olan bir Bankanın "özelleştirilmesinden" söz edilebilir mi?

Bu soruların cevaplarının Anayasa Mahkemesi tarafından verilmesi bekleniyordu, maalesef olmadı...

BASS yönetimi VakıfBank'ın neden özelleştirilmemesi gerektiğini "VakıfBank Olayı" başlıklı bir kitapçıkla açıkladı. Kitap başta Anayasa Mahkemesi olmak üzere tüm yargı mercilerine, siyasi parti genel başkanlıklarına, tüm milletvekillerine, akademisyenlere, medyaya, köşe yazarlarına durumu açıklayan bir mektup eşliğinde gönderildi. Anayasa ve ticaret hukuku öğretim üeleriyle temas kuruldu ve sorun anlatıldı. Bu arada Fazilet Partisi kapatıldı ve Doğru Yol Partisi "ana muhalefet partisi" oldu. Yönetim derhal Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Tansu Çiller ile görüştü ve "4684 sayılı Yasanın iptali için "ana muhalefet partisi meclis grubu adına" Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasını talep etti. Konuyu inceleyen Çiller'in talimatı üzerine Doğru Yol Partisi de iptal istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne gitti. Ne var ki, Anayasa Mahkemesi bu başvuruyu da 5.12.2001 tarihinde reddetti. Tüm bu gelişmelerde Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı Kemal Derviş'in Kanada'nın Ottawa kentinde yaptığı bir basın açıklaması ne denli etkili oldu, hala bilinmiyor...Derviş "VakıfBank'ın özelleştirilmemesinin (!) Dünya Bankasınca serbest bırakılması beklenen 1 milyar 300 milyon doların ödenmesini engellediğine" işaret etmişti. Bu açıklamayı takip eden on gün içinde karar çıktı...

Mahkemenin Görüşü

Kararda başvuru ve Mahkeme görüşü şu sözlerle açıklanıyordu:

"...Dava dilekçesinde 4604 sayılı Yasa ile Devletin, hiçbir zaman kendisinin olmayan, sermayesi mazbut ve mülhak vakıflar ile diğer gerçek ve tüzel kişilere ait, tamamiyle özel hukuk hükümlerine tabi özel bir banka olan Vakıflar Bankasını, egemenlik gücüne dayanarak satmayı öngördüğü; bu satışta, kendi mallarının satışı için uyguladığı kuralları uygulamadığı; Vakıflara ait hisselerin satışı ve bu satışın usul ve esaslarının Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmesi suretiyle mülkiyet hakkına müdahale edildiği, 2762 sayılı Yasa'nın eski vakıfları düzenlerken vakıf kurumunun hukuki durumunda değişiklik yapmadığı, bu nedenle bu vakıflara ait malların mülkiyetinin Devlete değil, vakıf tüzel kişilerine ait olduğu, Vakıflar Bankası'nın satılmasının kuruluş amacına da aykırı olduğu, özel bir bankanın genel müdürünün doğrudan doğruya Başbakan tarafından atanması ve 4604 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte görevde olan Genel Müdürün, Yasa'nın yürürlük tarihinden itibaren dört yıl süreyle yeniden atanmış sayılacağına ilişkin düzenlemenin bankanın özel sıfatı ile, tüzel kişilik ve özellikle bağdaşmayacağı, bu nedenlerle de 4604 sayılı Yasa'nın, 6219 sayılı Yasa'nın 6. maddesini yeniden düzenleyen, 7. maddesi ile 14. maddesinin birinci fıkrası ve ikinci fıkrasının ikinci tümcesini yürürlükten kaldıran 3. maddesinin ve 6219 sayılı Yasa'ya aynı Yasa ile eklenen ek 1.ve ek 2. maddelerin Anayasa'nın 2., 35. ve 48. maddelerine, 6219 sayılı Yasa'nın 16. maddesini yeniden düzenleyen 5. maddesi ile geçici 1. maddesinin ise Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülerek iptali istenmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen "hukuk devleti" insan haklarına saygılı, bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kuran ve bu düzeni sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün davranışlarında Anayasa'ya ve hukuk kurallarına uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan devlettir. Yasanın gerekçesinde de belirttiği gibi, Banka sermayesinin %75'ini teşkil eden hisse senetlerinin satışını yasaklayan ve kısıtlayan hükmün ortadan kaldırılarak, alımı ve satımı serbest hale gelen hisse senetlerinin gerçek değerine ulaşmasını sağlamak suretiyle daha geniş halk kitlelerinin Bankaya hissedar olmasının amaçlandığı, bu çerçevede yapılacak sermaye artışları ile Bankanın mali bünyesinin daha da güçlendirilmesi, vakıfların da elde ettikleri nakdi, çeşitli yatırım araçları ile değerlendirmek sureti ile en yüksek geliri elde etmek imkanına kavuşturulmasıdır. Banka'nın ekonominin koşullarına uygun olarak faaliyetini sürdürebilmesi için sürekli sermaye artışında bulunmasının ve bu bağlamda ortakları olan mazbut ve mülhak vakıflara dağıtması gereken temettülden daha fazla bir kaynağın sermaye artışında kullanılmasının, Banka'yı sektör içinde etkin çalışmadan ve vakıf varlıklarının değerlendirilmesi amacından uzaklaştırarak, vakıf varlıklarını vakıf iradesine uygun olarak verimli bir şekilde kullanamaz duruma getirdiği bu nedenle, yasa ile hisseye bağlanan ve üzerinde hiç bir hukuki işlem yapılamayan, sağladıkları faydaya göre kalmaları gerekli görülmeyen vakıfların özel mülkiyetindeki nakit varlıkların, Vakıflar Yasası ve vakıf senetlerine uygun olarak yeniden değerlendirilebilmeleri ve verimli bir şekilde kullanılabilmesi için Banka'nın kuruluşunda bedelleri vakıf varlıklarından karşılanan hisse senetlerine kamu düzeni ve yararı amacı-

la bu vakıfların özel mülkiyetinde bulunan varlıkların özüne dokunulmadan ve vakıf iradesine aykırı hareket edilmeden 6219 sayılı Yasa ile getirilen satış yasağının dava konusu Yasa ile kaldırıldığı anlatılmaktadır.

Öte yandan, Vakıflar Bankası'nın tarihi vakıflarla ilgili olarak yasa ile kendisine verilen görevleri ve sermaye yapısı içinde bu vakıfların varlıklarından karşılanan hisselerinin ağırlığı göz önünde bulundurulduğunda, Banka Genel Müdürü'nün, kamu düzeni ve yararı amacıyla vakıflara ait hisselerin oranı %50'nin altına düşünceye kadar Başbakan tarafından atanması ve görevde olan Genel Müdür'ün Yasa'nın yürürlük tarihinden itibaren dört yıl süreyle yeniden atanmış sayılmasında hukuk devleti ilkesine ve hizmet gereklerine bu bağlamda aykırılık bulunmaktadır. Açıklanan nedenlerle, mazbut ve mülhak vakıfların özel mülkiyetinde bulunan varlıklarla karşılanan Vakıflar Bankası hisselerine yasa ile getirilen satış yasağının yine bir yasa ile kaldırılması ve Banka'nın sermaye ve idari yapılarında düzenlemeler yapılması Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırı değildir.

Anayasa'nın 48. maddesinde, "Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır." denilmektedir. Bu kurala göre devlete verilen görev, özel teşebbüslerin ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun çalışmalarını sağlayacak ekonomik ve sosyal politikaları uygulamaktır. Yasa koyucunun, devletin bu amacı gerçekleştirmesi yönünde milli ekonominin

gereklerine ve sosyal amaçlara uygun olarak anayasal sınırlar içinde kimi düzenlemeler getirebileceği gibi bunları değiştirmeye ve kaldırmaya da yetkili olduğu açıktır..."

Anayasa Mahkemesi bu gerekçe ile, Yasa'nın Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla Fazilet Partisi tarafından açılan davayı reddederken hukuka uygunluğu uzun süre tartışılacak bir karar vermiş oluyordu. Yüksek Mahkemenin değerlendirmelerinde satışa konu payların gerçek maliklerinin kimler olduğu sorusu cevapsız kaldığı gibi, bu hisselerin "kendiliğinden"(!) nasıl olup da Vakıflar

Genel Müdürlüğü'ne geçmiş sayıldığı konusunda, doyurucu bir hukuki görüş ortaya konamıyordu. Bunun gibi bir kamu hukuku tüzel kişisi olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün özel bir ticari bankanın hisse senetlerini hukuken satın alma ve mütevellileri ya da kanuni temsilcilerinin mütalaası bile aranmadan temellük ettiği varsayılan hisseleri satıp satamayacağı soruları cevapsız bırakılıyordu. Oysa ortada bir satış girişimi vardı ve Başbakanlığa bağlı, tüzel kişiliği haiz, katma bütçeli bir kamu kurumu olan Genel Müdürlüğün mazbut ve mülhak vakıflara ait pay senetlerini temellük etme yetkisinin bulunmadığı biliniyordu. Kararın yol açtığı hukuki tartışma sürüyor.

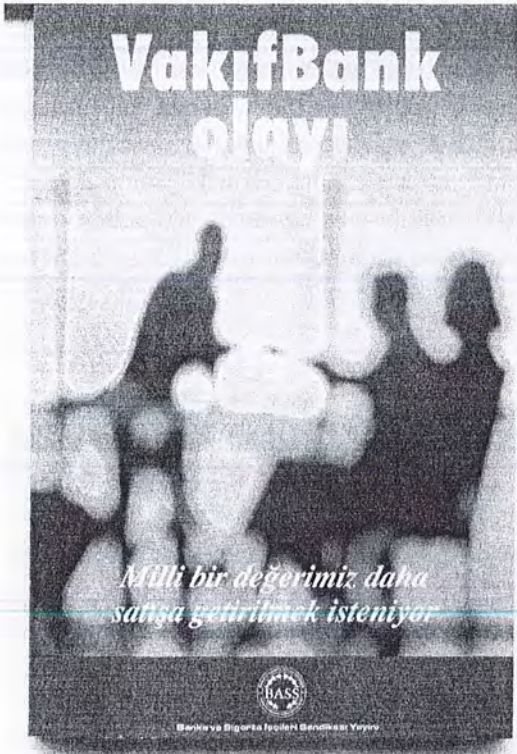

BASS' tan tarihsel belge niteliğinde bir kitap

“VakıfBank Olayı”

‘Milli Bir Değerimiz Daha Satışa Getirilmek İsteniyor’

Türkiye Vakıflar Bankası TAO 1954 yılında kabul edilen 6219 sayılı Kanunla "belli bir amaca hizmet verebilmek" için kurulmuştur.

"Belli amaç" vakıflara sahip çıkmaktır.

Kanun gerekçesinden de anlaşılacağı gibi, "Banka mazbut ve mülhak vakıfların nakit varlığını en verimli bir şekilde nemalandırmak için... hayrat nev'inden binlerce taşınmazın bakım ve korunması; çeşitli hayır hizmetlerinin yerine getirilmesi ve mülhak vakıfların gözetim ve denetlenmesi gibi idari hizmetleri yapacak olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün finansmanını sağlamak için..." kurulmuştur.

Kanun koyucu, Banka'nın iki ayrı özelliğe daha sahip olmasını öngörmüştür:

> Banka "bürokratik devlet dairesi hüviyetinde olmayacak" tır. Özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim ortaklık olarak kurulmasının önde gelen nedeni Bankanın siyasal iktidarın kontrolü altına girmesini önlemektir.

> Banka kurmakla yetkilendirilen Vakıflar Genel Müdürlüğü Bankayı kurarken Vakıfların gelirlerini kullanacaktır.

47 yıl önce Vakıfbank bu esaslara göre kurulmuştur.

Hal böyle iken yaklaşık iki yıldır Banka bir saldırı ile karşı karşıyadır.

Siyasal iktidar devlet adına "yapılamayacak olanı" "yapılmamak gerekeni" gerçekleştirmek çabasıdadır.

Devlet hiçbir zaman maliki olmadığı bir Bankayı salt üstün egemenlik gücüne dayanarak satabileceği iddiasındadır.

Zaten özel olan bir Bankanın "özelleştirilmesinden" söz edilebilmektedir.

Sanki Türkiye bir hukuk devleti değil de, iktidarda olanların keyfi karar ve tasarruflarla her istediklerini yapabileceği bir aşiret topluluğudur.

Bu kitapla BASS, Anayasa'nın üstünlüğü'ne dayalı bir demokratik hukuk devletinde, "her istenenin neden yapılamayacağını" ortaya koymaya çalışmaktadır.

Olayda "satma" değil, "satışa getirme (!)" çabası vardır. Bu oyunu elbirliği ile bozalım.

Türk Bankacılık Sektörü Raporu - 2001

BASİSEN

Banka, Sigorta İşçileri Sendikası

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Türkiye'de fon akımlarının önemli bir bölümü bankacılık sektörü tarafından yapılmaktadır. Bankacılık sektörünün toplam mali sektör içindeki payı % 75 civarındadır. 1980 yılından bu yana uygulanan liberal politikalar sonucu Türk finans sistemi önemli ölçüde değişikliğe uğramış ve dinamizm kazanmıştır. Türk finans sektörünün gelişmesinde mevduat ve kredi faizlerine serbestlik tanınması, liberal kambiyo düzenlemeleri gibi deregülasyona yönelik uygulamaların yanı sıra, sektöre ilişkin mevzuat düzenlemelerinin uluslararası normlar seviyesine yükseltilmesi için yapılan çalışmalar etkili olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren bankacılık sektörüne girişi, rekabeti ve büyümeyi kolaylaştırıcı yasal ve kurumsal düzenlemelerin de etkisiyle bankacılık sektörü banka sayısında, istihdamda, hizmet çeşitliliğinde, teknolojik alt yapıda, hızlı bir gelişme göstermiştir.

Bu bağlamda; 1980 yılında 43 olan banka sayısı, 1990 yılında 66 'ya 1999 yılında 81 'e yükselmiştir. Daha sonra sektörde meydana gelişmeler doğrultusunda bu sayı, iptaller ve birleşmeler sonucunda; 31.12.2000 yılı sonunda 79 'a , 30.06.2001 tarihi itibarıyla 74'e , 27.2.2002 tarihi itibarıyla de 59 'a düşmüştür. 31.12.1999 yılında 81 olan banka sayısı: 27.2.2002 tarihi itibarıyla 22 bankanın çeşitli nedenlerle sektörden çekilmesiyle 59 'a gerilemiştir. Son iki yılda Türk Bankacılık Sektörü, sayı olarak % 27.1 oranında küçülmüştür.

TASARRUF MEVDUATI SİGORTA FONU'NA (TMSF) . DEVREDİLEN BANKALAR:

1983 yılından itibaren TCMB bünyesinde faaliyet gösteren ve daha sonra 31 Ağustos 2001 tarihinde BDDK bünyesine alınan: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) son beş yıllık dönemde mali durumu bozularak alınan bankalarla ilgili çalışmalar şöyledir. Son beş yılda

TMSF'ye devredilmiş olan (19) bankadan (8) tanesi birleştirilmek suretiyle , (4) banka ise satış yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. 2001 Aralık ayı içerisinde ; İKTİSAT BANKASI , ETİBANK VE KENTBANK 'ın bankacılık işlemleri yapma izinleri kaldırılmış ve bu bankalar tasfiye sürecine girmiştir. 1 Şubat 2002 tarihi itibarıyla hukuki süreçleri devam eden TARIŞBANK ile TÜRK TİCARET BANKASI hariç , TMSF bünyesinde , TOPRAKBANK VE BAYINDIRBANK kalmıştır. Kasım 2001 de Fon bünyesine alınan TOPRAKBANK için 31 Ocak 2002 tarihinde satış süreci başlatılmıştır. İlgilenen yatırımcıların bankada inceleme yaptıktan sonra 2 Nisan 2002 tarihine kadar tekliflerini vermeleri öngörülmüştür.

TMSF Bankalarında Yeniden Yapılanma Süreci

Banka Durumu	1997	1998	1999	2000	2001	2002	toplam
Devralınan	1	1	6	3	8	-	19
Birleştirilen (1)	-	-	-	-	7	1	8
Satılan (2)	-	-	-	-	3	1	4
Lisansı iptal edilen (3)	-	-	-	-	3	-	3
Hukuki işlemde olan (4)	-	-	-	-	2	-	2
Fon bünyesinde	1	2	8	11	4	2	

Kaynak: BDDK

(1) **Birleştirilen Bankalar** : Sümerbank çatısı altında 5, Etibank çatısı altında 2 banka birleşmiştir. (2). **Satılan Bankalar** : Sümerbank, BankEkspres, Demirbank ve Site Bank. (3). **Lisansı İptal Edilen Bankalar** : İktisat Bankası, Etibank ve Kentbank. (4) **Hukuki Süreçte Olan Bankalar** : Türk Ticaret Bankası'nın bankacılık yapma ,mevduat kabul etme izni iptal edilmiş olup buna ilişkin yasal süreç devam etmektedir. Milli Aydın Bankası TMSF kapsamına alınmasına yapılan itiraz, Danıştay İdari Dava Dairesince kabul edilmiş olup yasal süreç devam etmektedir.

Faaliyeti Sona Eren Bankalar

1. İTERBANK	7. ETİBANK
2. ESBANK	8. ULUSAL BANK
3. EGE BANK	9. İKTİSAT BANKASI
4. YURT BANK	10. KENTBANK
5. YAŞARBANK	11. EGS BANK
6. BANK KAPİTAL	

Satış Sürecinde Olan Bankalar

1. TOPRAKBANK
2. BAYINDIRBANK

Satılan Bankalar

1. SÜMERBANK (OYAK GRUBUNA)
2. DEMİRBANK (HSBC 'YE)
3. BANKEKSPRES (TEKFEN)
4. SİTEBANK (NOVABANK)

Hukuki Sorunlu Olanlar

1. T.TİCARET BANKASI
2. TARIŞBANK

TMSF BÜNYESİNE DEVREDİLEN BANKALAR LİSTESİ

BANKA ADI	Hisselerin Fona Geçiş Tarihi	Mevcut Durum
1.T.Ticaret Bankası	6.11.1997	Bankacılık yapma lisansı 1.7.2001 de iptal edildi.Danıştay yürütmeyi durdurma kararı verdi.
2.Bank Ekspres	12.12.1998	30.6.2001 tarihinde Tekfen Grubuna satıldı.18.10.2001 de devir işlemi tamamlanmış olup faaliyetine Tekfenbank olarak devam etmektedir.
3.İterbank	7.1.1999	15.6.2001 tarihinde Etibank ile birleştirilmiştir.
4.Esbank	22.12.1999	15.6.2001 tarihinde Etibank ile birleştirilmiştir.
5.Egebank	22.12.1999	26.1.2001 tarihinde Sümerbank ile birleştirilmiştir
6.Yurtbank	22.12.1999	26.1.2001 tarihinde Sümerbank ile birleştirilmiştir.
7.Yaşarbank	22.12.1999	26.1.2001 tarihinde Sümerbank ile birleştirilmiştir.
8.Sümerbank	22.12.1999	Birleşik Sümerbank 9.8.2001 tarihinde Oyak Grubuna satılmıştır.Oyakbank olarak faaliyetini sürdürmektedir.
9.Bank Kapital	27.10.2000	26.1.2001 tarihinde Sümerbank ile birleştirilmiştir.
10.Etibank		
11.Demirbank	6.12.2000	20.9.2001 tarihinde HSBC Bank plc 'ye toplam \$ 350 Milyon'a satılmıştır.HSBC Bank olarak faaliyetini sürdürmektedir.
12.Ulusal Bank	28.2.2001	17.4.2001 tarihinde Sümerbank ile birleştirilmiştir
13.İktisat Bankası	15.3.2001	7.12.2001 tarihinde bankacılık yapma izni kaldırılmıştır.
14.Sitebank	9.7.2001	11.1.2002 de Novabank'a satılmıştır.
15.Kentbank	9.7.2001	28.12.2001 tarihinde bankacılık yapma izni kaldırılmıştır.
16.EGS Bank	9.7.2001	28.12.2001 tarihinde bankacılık yapma izni kaldırılmış ve Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
17.Tarişbank	9.7.2001	23.11.2001 tarihinde Danıştay yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.Hukuki süreç devam etmektedir.
18.Bayındırbank	9.7.2001	Bünyesine EGS Bank'ı alarak faaliyetlerine devam etmektedir.
19.Toprakbank	30.11.2001	30.1.2001 tarihinde satış işlemleri başlatılmıştır.

TMSF BÜNYESİNDEKİ BANKALARDA , ŞUBE VE PERSONEL SAYISININ AZALTILMASI:

Şube Sayısı: Devir tarihi itibarıyla **1.619** olan Fon Bankalarının şube sayısı 31 Ocak 2002 de **856** ya düşürülmüştür. Satılan bankalar hariç tutulduğunda,devir tarihi itibarıyla **982** olan şube sayısı 480 adet azaltılarak 31 Ocak 2002 de **502** ye indirilmiştir.

Personel Sayısı: Fon bankalarının devir tarihi itibarıyla toplam personel sayısı **32.569** dur. Bu sayı 31 Ocak 2002 tarihi itibarıyla ; % 49.1 oranında (16. 002 kişi) azaltılarak **16.567** kişiye indirilmiştir. Satılan bankalar hariç tutulduğunda; devir tarihi itibarıyla **17.997** olan personel sayısı % 49.8 oranında azaltılarak 31 Ocak 2002 de **9.040** a indirilmiştir.

TMSF BANKALARININ ŞUBE VE PERSONEL SAYISI

Banka Adı	Şube Sayısı			Personel Sayısı		
	Devir Tarihinde	31.12.2001	31.01.2002	Devir Tarihinde	31.12.2001	31.01.2002
EGS BANK	49	13	0	918	409	0
ETİBANK	283	159	36	6.171	2.734	1.288
İKTİSAT BANK.	62	62	40	1.305	1.177	803
KENTBANK	86	44	44	1.422	961	961
T.TİCARET BANK.	274	168	160	4.790	2.439	2.410
TOPRAKBANK	165	165	165	2.482	2.458	2.428
TARİŞBANK	41	41	41	528	526	519
BAYINDIRBANK	22	16	16	381	414	631
ARA TOPLAM	982	668	502	17.997	11.118	9.040
SATILANLAR						
SÜMERBANK	401	135	135	9.357	3.198	3.198
BANKEKSPRES	25	26	26	721	618	618
SİTEBANK	13	5	5	253	146	146
DEMİRBANK	198	188	188	4.241	3.565	3.565
ARA TOPLAM	637	354	354	14.572	7.527	7.527
GENEL TOPLAM	1.619	1.022	856	32.569	18.645	16.567

YILLARA GÖRE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE TOPLAM ÇALIŞAN SAYISI

YILLAR	ÇALIŞAN SAYISI
1980	125.312
1988	148.352
1989	152.781
1990	153.831
1991	150.837
1992	146.776
1993	144.621
1994	139.046
1995	144.793
1996	148.153
1997	154.864
1998	166.492
1999	173.988
2000	170.401
2001	147.201

Sektör en çok çalışan sayısına 1999 yılında ulaşmıştır. 1999 yılında sektördeki çalışan sayısı 173.988 kişidir. 1980 yılı ile 1999 dönemlerini kıyasladığımızda son yirmi yılda sektördeki çalışan sayısı 48.676 kişi artarak % 38.84 oranında büyümüştür.

1999 yılında 173.988 kişiyle en yüksek çalışan sayısına sahip olan sektörde, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrasında çalışan sayısında önemli ölçüde azalmalar yaşanmıştır. SON İKİ YILLIK DÖNEMDE 1999 yılı ile 2001 Eylül sonuçlarını karşılaştırdığımızda çalışan sayısı 26.787 kişi azalarak % 15.39 oranında küçülmüştür..

SON BİR YILLIK DÖNEMDE: 2000 yılı ile 2001 Eylül sonuçlarını karşılaştırdığımızda çalışan sayısı 23.200 kişi azalarak 2001 % 13.61 oranında küçülmüştür.

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NÜ OLUMSUZ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

- Öz kaynak yetersizliği,
- Küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı,
- Kamu bankalarının sistem içindeki payının yüksekliği
- Zayıf aktif kalitesi, (kredi yoğunlaşması, grup bankacılığı ve risklerinin yoğunluğu, kredi ve karşılıklar arasındaki uyumsuzluk)
- Piyasa risklerine aşırı duyarlılık ve kırılganlık, (vade uyumsuzluğu, açık pozisyon)
- Yetersiz iç kontrol, risk yönetimi ve kurumsal yönetim noksanlığı
- Şeffaflık ve saydamlık eksikliği.

Yukarıda özetlenen yapısal sorunlar, Türk Bankacılık Sektörü'nü iç ve dış şoklara karşı oldukça duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir.Türk Bankacılık Sektörü 1994 yılında ekonomide yaşanan kriz sonucunda önemli kayıplarla karşı karşıya kalmış, o dönemde üç

banka tasfiye sürecine alınmıştır.

1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmış ve Bankacılık sektörü 1995 sonrası dönemde Dolar bazında yıllık ortalama % 18 civarında büyüme göstermiştir. Ancak bu dönemde Uzakdoğu ülkeleri ve Rusya da yaşanan ekonomik kriz ile ülkemizde yaşanan 1999 deprem felaketi nedeniyle Türkiye ekonomisindeki ciddi daralma Türk Bankacılık Sektörü'nü olumsuz etkilemiştir.

KASIM 2000 - ŞUBAT 2001 EKONOMİK KRİZLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ'NE ETKİLERİ

2002 yılı başında uygulamaya konulan enflasyonla mücadele programı, bankacılık sisteminin bilanço yapısının şekillenmesinde de önemli ölçüde etkili olmuştur. Programın uygulanmaya başlamasıyla birlikte bankacılık kesimi faiz oranlarının daha da düşeceği beklentisi altında yüksek faizli kaynaklara uzun süre bağımlı kalmamak yönünde olmuştur. Diğer yandan döviz sepetinin hedeflenen enflasyona göre belirlenerek önceden açıklanmış olması, yabancı para cinsinden kaynakları, Türk lirası cinsinden kaynaklara göre daha cazip hale getirmiştir. Bu doğrultuda, bankaların bir bölüm kaynaklarını kısa vadeli ve döviz cinsinden, kullanmalarını ise uzun vadeli ve Türk lirası cinsinden gelişmesi yönünde bir eğilim göstermiştir. Kasım 2000 tarihinde yaşanan kriz sonucu faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi, özellikle aşırı gecelik borçlanma ihtiyacında olan kamu bankalarıyla, TMSF kapsamındaki bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur.

Kasım krizi sonunda alınan önlemler ve yürütülmekte olan stand by düzenlemesinin 7.5 milyar dolar tutarında ek rezerv kolaylığı ile desteklenmesi yönünde IMF ile anlaşma sağlanması sonucunda mali piyasalardaki kriz kısmen giderilmiş, Merkez Bankasının döviz rezervleri artmış ve faiz oranları kriz ortamına göre önemli ölçüde gerilemiştir. Ancak Şubat 2001 tarihinde Hazine ihalesi öncesinde yaşanan olumsuz gelişmeler uygulanan programa ve kur çıpasına olan güvenin tamamen kaybolmasına sebep olmuş ve döviz talebi önemli ölçüde yükselmiştir. Kasım krizi sonrasında likidite ve faiz riski nedeniyle ciddi sorunlar yaşayan bankacılık sektörü, Şubat krizi sonrasında da yeniden kur riskinden kaynaklanan ciddi kayıplarla karşılaşmıştır. Faizlerdeki aşırı yükselme, kısa vadeli fon talebi önemli boyutlarda olan kamu ve fon bankalarının, ciddi zararlarla karşılaşmasına yol açmıştır.

KASIM 2000 - ŞUBAT 2001 EKONOMİK KRİZLERİNİN BANKA ÇALIŞANLARINA ETKİSİ

Her iki dönemde yaşanan krizden sonra: IMF ye verilen niyet mektubu ve taahhütler doğrultusunda, bankacılık sektöründe yeniden yapılanma çalışmaları başlamıştır. Bu konuyla ilgili olarak BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) Türk Bankacılık Sektörü'nü yeniden yapılandırma programı hazırlamıştır.

Hazırlanan programda, Kamu bankaları içinde yer alan: T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası ve T. Emlak Bankası'nda yeniden yapılandırma ve Özelleştirme çalışmaları üç yıllık süreç içerisinde tamamlanacaktır. T. Emlak Bankası 3.7.2001 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan kararla T.C.Ziraat Bankasına devredilmiştir. Öte yandan özelleştirme kapsamı içinde bulunan Vakıflar Bankası'nın da en kısa sürede özelleştirilmesi sağlanacaktır.

Bütün bu uygulamalar yapılırken Kamu bankalarının şubeleri kapatılacak, personel sayısı önemli ölçüde azaltılacak, emeklilik teşvik edilecek, çalışmak isteyen kamu bankası çalışanlarına başka devlet kuruluşlarında iş imkanı sağlanacaktır.

Ziraat ve Halk Bankasının operasyonel yeniden yapılandırılmaları için hazırlanan stratejik

plan ve detaylı kurumsal uygulama planları anılan bankaların Genel kurullarınca onanmıştır.

BANKA	ARALIK 2000	ARALIK 2001	FARK
T.C.ZİRAAT BANKASI	36.576	33.023	-3.553
T.EMLAK BANKASI	10.000	0	-10.000
T.HALK BANKASI	15.025	14.962	-63
TOPLAM	61.601	47.985	-13.616

Yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama planlarının uygulama usul ve esasları Bakanlar Kurulunca da uygun görülerek 1 Şubat 2002 de yayımlanmıştır. Söz konusu kararname ile 2002 yılı Haziran ayı sonuna kadar:"Ziraat ve Halk Bankası'nın şube, büro ve özel işlem mer-

kezi sayısının 897 adet , personel sayısının ise; 16.000.kişi daha azaltılması öngörülmektedir.

Bu kararın uygulanmasıyla ARALIK 2001 TARİHİNDE 47.985 OLAN KAMU . BANKALARI ÇALIŞANLARININ SAYISI HAZİRAN 2002 SONUNA KADAR 16.000 KİŞİ DAHA AZALTILARAK, ÇALIŞAN SAYISI 31.985 'e İNDİRİLMİŞ OLACAKTIR. SON ALTI AYDA; KAMU BANKALARI ÇALIŞAN SAYISINDA KÜÇÜLME ORANI: % 33.34 DÜR.

ARALIK -2000 - HAZİRAN-2002 DÖNEMLERİNİ KARŞILAŞTIRDIĞIMIZDA İSE;

KAMU BANKALARIINDA ARALIK- 2000 TARİHİNDE .61.601 OLAN PERSONEL SAYISI, HAZİRAN- 2002 TARİHİNDE 31.985 'E İNDİRİLEREK 29.616 KİŞİ AZALTILMIŞ OLACAKTIR. SON 1.5 YILDA KAMU BANKALARI ÇALIŞAN SAYISINDA KÜÇÜLME ORANI: % 48 DİR. 1994-1995 yıllarında benzer olayları yaşayan Brezilya 'da yeniden yapılandırma çalışmalarında Kamu Bankalarında çalışanların sayısında % 60 oranında azalma olmuştur

SONUÇ

Gerek kamu bankalarının, gerekse fon bankalarının özelleştirilmesi ya da tasfiye durumlarında banka çalışanlarının sayısında çok ciddi azalmalar olacaktır. Öte yandan yine yakın gelecekte banka birleşmeleri ve devralmaları sonucunda sektörde yoğun işsizliğin yaşanacağı tahmin edilmektedir. Bugün için mali yönden zorlanan bankalar:Maliyetlerini düşürmek için personel sayısının azaltmayı ve bu noksanlığı teknolojik yatırımlarla gidermeyi hedeflemektedir. Türkiye de 2000 yılı sonu itibarıyla 170 bin çalışanın bulunduğu bankacılık sektörünün diğer dünya ülkeleri bankacılık sisteminde yaşandığı gibi %30 oranında bir küçülmenin olması durumunda çalışan sayısının 50 bin kişi azalarak 120 bin çalışana ineceği tahmin edilmektedir.

Vergi Kaçağı Büyüyor..! "Bulunan Matrah Farkı Yüzde 206..."

Ali Ekber DOĞANOĞLU

Basın Müşaviri
TÜRMOB

2001 yılı vergi inceleme sonuçları Türkiye'deki vergi kaybının korkunç boyutlara ulaştığını ortaya çıkardı. İnceleme sonucunda bulunan farkların, beyan edilmeyen tutarın beyan edilen tutara oranı, yüzde 206 seviyesine yükseldi. 2000 yılında bu oran yüzde 54,88 olarak gerçekleşmişti.

Vergi Denetim Kadroları (1)

	Dolu Kadro	Boş Kadro	Toplam Kadro
Maliye Müfettişi (2)	107	360	467
Hesap Uzmanı (2)	288	862	1.150
Gelirler Kontrolörü (2)	352	1.548	1.900
Vergi Denetmeni (2)	1.875	5.074	6.949
Genel Toplam	2.622	7.844	10.466

(1) 09.02.2001 Tarih itibarıyla
(2) Maliye Müfettiş Yardımcıları, Hesap Uzman Yardımcıları ve Stajyer Gelirler Kontrolörleri ile Vergi Denetmen Yardımcıları dahil

Yapılan incelemelerde 2001 yılında 6.443 trilyon TL matrah incelendi ve 13.301 trilyon TL matrah farkı bulundu. 1996 yılında beyan edilmeyen tutarın, beyan edilen tutara oranı yüzde 26; 1997 yılında yüzde 39; 1998 yılında yüzde 38; 1999 yılında yüzde 81 ; 2000 yılında yüzde 55 ve 2001 yılında

müthiş bir artışla yüzde 206 olarak gerçekleşti. Denetimler sonucu bulunan matrah farkı 2001 yılında toplam vergi gelirlerinin üçte birine tekabül ediyor.

Hesap Uzmanları Kurulu tarafından incelenen 2559 beyanda yer alan 3.8 katrilyonluk matrahta 11.7 katrilyonluk matrah farkı ortaya çıktı.

2001 yılı itibarıyla Kurumlar Vergisi mükellef sayısı 542.556, Gelir Vergisi mükellef sayısı 1.846.294, KDV mükellefi 2.876.610 ile Gelir Vergisi Stopajı verenler 1.941.392 ve bu mükelleflerin toplam sayısı 7.206.852'ye ulaşıyor. Maliye Bakanlığı'nın elinde bulunan denetim elemanı sayısı ise; Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Gelirler Kontrolörleri ve Vergi Denetmenleri ile toplam 2580 kişi. 2001 yılında 51.337 inceleme yapıldı. Bu rakam ise 1997 yılından bu yana en düşük inceleme sayısını oluşturuyor.

2001 yılında incelenebilir mükellef sayısı 6.000.000 kabul edildiğinde vergi inceleme oranı yüzde 0.8 seviyesine gerilemiş oldu. Ancak bu denetim gücündeki zayıflığa karşın, 2001 yılı bütçe açığının 28.566 trilyon lira olduğu gözönüne alındığında 13.301 trilyon liralık matrah farkı bütçe açığının yüzde 47'sine karşılık geliyor. 2001 yılında vergi gelirleri 39.767 trilyon lira iken bulunan matrah farkı vergi gelirlerinin yüzde 33'üne karşılık geliyor.

Mükelleflerin yüzde 0.8'inin denetimiyle ortaya çıkan matrah farkları vergi kayıp ve kaybının boyutlarını sergilemesinin yanında Maliye Bakanlığı'nın vergi denetiminde yetersizliğini ortaya koyuyor. 2001 yılı denetim sonuçları; vergi denetiminin yeterince yapılıyor mu? Vergi denetimi yeniden yapılandırılmalı mı? gibi sorularda cevaplandırılması gerekliliğini bir kez daha gözler önüne seriyor. 2001 yılı vergi inceleme sonuçları vergi denetim birimlerinin çalışmaları hakkında da çeşitli ipuçları veriyor. 13.479 trilyonluk matrah farkının 11.787 trilyonluk kısmı hesap uzmanlarına ait. Bu grubu Vergi Denetmenleri 958 trilyonla, Gelirler Kontrolörleri 550 trilyonla takip ediyor. Maliye Teftiş Kurulu ise 4 trilyon 700 milyarlık bir paya sahip.

Maliye denetim gücünü kaybediyor

Vergi denetim kadrolarındaki kan kaybı

Maliye Bakanlığı Denetim Elemanları tarafından yıllar itibarıyla yapılan denetim sonuçları					
Yılı	İncelenen Matrah (Milyon TL)	Bulunan Matrah Farkı (Milyon TL)	Beyan Edilmeyen Tutarın Beyan Edilen Tutarına Oranı	Vergi Gelirleri	Bütçe Açığı
1996	375.262.112	99.724.529	26,57 %	2.244.091	1.233.380
1997	723.880.102	284.899.552	39,36 %	4.745.484	2.235.153
1998	1.763.357.888	684.220.838	38,80 %	9.228.596	3.803.376
1999	1.288.777.870	1.043.797.167	80,99 %	14.802.280	9.151.620
2000	3.621.021.663	1.987.099.014	54,88 %	26.503.698	13.264.885
2001	6.443.075.743	13.301.063.477	206,44 %	39.767.892	28.566.462

sürüyor. Bakana bağlı olarak denetim görevi yürüten Maliye Müfettişlerinin sayısı 2001 yılında 89 kişiye düştü. Hesap Uzmanı sayısı ise 288 kişi, Maliye Müfettişliği için toplam 467 kadro ve Hesap Uzmanlığı içinde 1.150 kadro bulunuyor. Gelirler kontrolörleri ve Vergi Denetmenleri için 8.849 toplam kadro olmasına karşın bunun ancak 2.227'si dolu bulunuyor.

Maliye Müfettişleri

1995 yılında Maliye Müfettişliği için ayrılan kadroların yaklaşık yüzde 50'si dolu iken bu oran 2000 ve 2001 yıllarında yüzde 25'ler seviyesine geriledi. Maliye Teftiş Kurulu'ndan ayrılanların ayrılış sebepleri incelendiğinde 1991-2001 yılları arasında 1 kişi emekli olurken 40 kişi istifa etti ve 49 kişi de idari görevlere atandı. Maliye Müfettişlerinin büyük bölümü idari görevlerde bulunuyor. Başta Maliye Bakanı olmak üzere 2 Müsteşar, 3 Genel Müdür, 4 Genel Müdür Yardımcısı ve 28 Daire Müdür Yardımcısı ve 28 Daire Başkanı Maliye Müfettişi ünvanına sahip bulunuyor. Maliye Müfettişleri ve Müfettiş Yardımcıları tarafından 1995 yılında 336 vergi inceleme raporu hazırlanırken bu rakam 2000 yılında 272'ye ve 2001 yılında ise 171'e geriledi.

Hesap Uzmanları

1.190 Hesap Uzmanı kadrosu olmasına karşın bunun ancak 288'i dolu bulunuyor. Hesap Uzmanları Kurulu'nun raporuna göre 2000 yılı için aktif uzman sayısının 175 olduğu çalışma raporunda yer alıyor. Hesap Uzmanları 1990 yılında toplam 2.945 inceleme gerçekleştirirken bu rakam 1995 yılında 4.398'e yükselmesine karşın 1999 yılında 2.372 ve 2000 yılında 3.103 olarak gerçekleşti. 2001 yılında ise 2.959'a düştü. Hesap Uzmanları tarafından düzenlenen her 100 raporun 82

tanesi için uzlaşma istenmekte ve uzlaşma-ya konu her 100 raporun 83 tanesinde uzlaşma sağlanmaktadır.

Gelirler Kontrolörleri

Gelirler Kontrolörleri de büyük kadro erozyonuna uğrayan denetim birimlerinin başında geliyor. Toplam 1900 kadro bulunmasına karşın dolu kadro sayısı 352 kişi. Gelirler Kontrolörleri 1990 yılında 2.823 inceleme gerçekleştirirken, 1995 yılında 2.784 ve inceleme sayısındaki düşüş eğimini koruyarak 1998 yılında 1.665, 2000 yılında 1.650 ve 2001 yılında 2.594 inceleme gerçekleştirdi. Bu incelemelerde de önemli matrah farkları ortaya çıkarıldı. Gelirler Kontrolörleri 2001 yılında 275 trilyonluk matrah incelerken 550 trilyonluk matrah farkı buldular.

Vergi Denetmenleri

Sayısı en büyük denetim gücünü oluşturan Vergi Denetmenleri de yine boş kadrolarla denetim yapıyorlar. Toplam 6.949 Vergi Denetmeni kadrosu bulunmasına karşın dolu kadro sayısı 1.800 kişi. 1990 yılındaki adıyla Vergi Kontrol Memurlarının inceleme sayısı 100.085 iken bu rakam 1995 yılında 56.096'ya ve 2000 yılında 55.310'a geriledi. 2001 yılında ise gerileme sürerek 46.613'e düştü. Maliye Bakanlığı bünyesinde 10.466 vergi denetim kadrosu bulunurken bunun 7.844'ü boş bulunuyor. Dolu kadro sayısı olarak ise 2.622 kişi görünüyor. ancak bu rakam fiili denetim kadrosu anlamına gelmiyor. Bu kadroda gözüken ancak idari ve çeşitli görevler nedeniyle denetim yapmayanların sayısının da yüksek olduğu tahmin ediliyor.

Vergi inceleme sonuçları (1997-2001)				
Denetim Birimleri	Yılı	İnceleme Sayısı	İncelenen Matrah (Milyon TL)	Bulunan Matrah Farkı (Milyon TL)
Tefiş Kur.Bşk.	1997	574	4.379.562	123.532.495
Hesap Uz.Kur.Bşk.	"	2592	419.154.12	38.422.235
Gelirler Kont.	"	1776	31.628.062	32.518.029
Vergi Denetmenl.	"	58256	268.726.316	90.426.793
Toplam		63198	723.888.102	284.899.552
Tefiş Kur.Bşk.	1998	437	20.945.829	92.549.075
Hesap Uz.Kur.Bşk.	"	4171	714.904.254	184.860.388
Gelirler Kont.	"	2502	135.198.268	142.230.580
Vergi Denetmenl.	"	61635	892.381.537	264.580.795
Toplam		68748	1.763.429.888	684.220.838
Tefiş Kur.Bşk.	1999	266	949.882	1.253.548
Hesap Uz.Kur.Bşk.	"	2372	271.577.739	512.999.650
Gelirler Kont.	"	1665	149.139.740	200.551.329
Vergi Denetmenl.	"	47428	867.110.509	328.992.640
Toplam		51731	1.288.777.870	1.043.797.167
Tefiş Kur.Bşk.	2000	272	43.616.463	59.070.136
Hesap Uz.Kur.Bşk.	"	3103	1.223.427.564	959.008.208
Gelirler Kont.	"	1650	658.274.904	430.973.298
Vergi Denetmenl.	"	55310	1.695.702.732	538.050.472
Toplam		60335	3.621.021.663	1.987.102.014
Tefiş Kur.Bşk.	2001	171	20.199.426	4.712.672
Hesap Uz.Kur.Bşk.	"	2559	3.858.514.397	11.787.795.735
Gelirler Kont.	"	2594	275.498.146	550.108.491
Vergi Denetmenl.	"	46013	2.288.863.774	958.446.579
Vergi Dai.Müd.	"	16795	869.622.318	178.078.270
Toplam		68132	7.312.698.061	13.479.141.747

OKNOS : Sendikal Örgütlenme

Sendikal Örgütlenme Stratejileri* "kollektif sorunların çözümü bireysel olamaz"

İlyas KÖSTEKLİ
Genel Başkan Danışmanı
PETROL – İŞ SENDİKASI

I. GÜNÜMÜZE GENEL BAKIŞ

Başta "yeni liberalizm" olmak üzere, "küreselleşme", şimdilerde daha az telaffuz edilmekle beraber varlığını sürdüren "yeni dünya düzeni" ve çalışma yaşamında ciddi değişimlere yol açan "esnekleşme" kavramlarını tartışmadan günümüzü değerlendirmek olası değildir. Hakim çevrelerin tartışılmasına dahi tahammül edemeyip tek yanlı kabulü için ısrarla gündemde tutukları bu ekonomik-politik-ideolojik kavramların böylesi önemi, içinde bulunulan sistemi anlaşılır kılmalarından kaynaklanmaktadır.

1970'lerin ortasında kapitalizm bir sistem olarak ciddi bir krize girer ve kendini yeniden üretmek için, yine aynı sistemin malzemelerini kullanılarak adına "yeni liberalizm" denilen yeni bir model geliştirilir. Bu modele önceleri "monetarist" veya kuramcılarının Milton Friedman'dan gelen "Friedmancı" adı da verilmekteydi.

Ancak geçen süre içinde yeni liberalizm, bir yandan kapitalizmin krizlerden kurtulamaması, diğer yandan getirdiği çözümlerin tutmayacağını giderek daha net anlaşılması karşısında, giderek genişleyerek biçimde sorgulanmaktadır. Bu sorgulamaya kimi kuramcılar dahi katılmaktadırlar.

* Bu çalışma Kasım-Aralık 2001- Ocak 2002 aylarında düzenlenen TÜRK-İŞ Şube Yöneticileri Eğitim Seminerleri'nde ders notları olarak da değerlendirilmiştir.

Tekelci sermayenin dünyaya hakimiyet kurma süreci anlamına gelen küreselleşme ise kapitalizmin olduğu yıllardan bu yana var olmakla beraber, yeni bir olgu gibiymişçesine bu model içinde getirilmiş, özellikle 1980'lerin sonlarına doğru yaygın olarak ifade edilmeye başlanmış ve baş köşeye oturtulmuştur.

Aslında küreselleşme, dünyalılaşıma veya uluslararasılaşma anlamına kullanıldığında doğal bir sürecin nitelendiği olgudur.

Ancak konu edilen küreselleşme ile kastedilen; sermaye için dünya pazarlarına varmada, yatırımlar yapmada, ucuz işgücüne ulaşmada ve özellikle mali sektör işlemlerini yapmada sınırların önemlerini, önceki dönemlere göre çok daha yitirmesidir. Bu önemi yitirmenin daha çok gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olduğunu hemen belirtmek gerekir.

Bu süreç içinde kaçınılmaz olarak, "ulus devlet" üzerine de tartışmalar yoğunlaşmıştır. Günümüz ulus devletinin bazı işlevleri gerilemiş veya değişmiş olsa da ulus devletler olmadan, kastedilen küreselleşme de gerçekleşmemektedir.

Bu konu üzerine tartışmalar süre dursun UNDP¹, ILO² ve AB³ verilerine göre içinde bulunulan "küresel" dönemin gerçek yüzü ürkütücüdür. 6,5 milyar nüfusun bulunduğu dünyada günde 1 doların altında gelir ile yaşayanlar sayısı 1,2 milyar, 2 doların altında gelir ile yaşayanlar 2,8 milyardır. AB ülkelerinde dahi yoksulluk sınırı altında kalanlar, %18 oranda, 60 milyon kişidir. Bu oran ABD'de %30'a varmıştır. Dünya gelirinin yüzde 78'ini G-7 ülkeleri almaktadır. Gelir dağılımında en alt ve en üst yüzde 20'lik dilimler arasındaki fark 1960'larda 30 kattan, günümüzde 70 kata çıkmıştır. 200 ulusötesi tekel dünyada üretimin yüzde 60'ını elinde tutarken, dünyanın en zengin 3 kişinin geliri, 48 ülkenin ulusal gelirinden fazladır. Yine dünyanın en zengin %1'lik nüfusun geliri, yoksul nüfusun %57'sinin gelirine eşittir.

Gelişmemiş ülkelerin borçları katlanırken, IMF ve Dünya Bankası'nın bu ülkeleri yönetme dozları da artmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Türkiye örneğinde de bizzat yaşadığımız gibi "borçlu ülkelerin yönetimleri bu kuruluşlar eline geçmiş" de denilebilir. Dünyada yöresel çatışmalar giderek yayılırken, dünya jandarmalığı giderek güçlenmekte ve dünya barışı önüne yeni engeller getirilmektedir. Demokrasi ve insan hakları ise halen uzak hedeflerdir.

Bilim ve teknolojiye dev adımların atıldığı ve ancak açlık çekenlerin, işsiz kalanların arttığı bir dünyada, küreselleşme karşıtlığı bir akım olarak gelişti. G-7 veya Dünya Ticaret Örgütü zirve toplantıları gibi, küreselleşme patronlarının yaptıkları toplantı yerleri hedef seçilerek dünyanın pek çok ülkesinden geniş katılımlı protesto gösterileri yapılmaya başlandı. "11 Eylül" sonrasında ise, küreselleşme, daha da genişleyen boyutta eleştirilmeye başlandı ve hatta bu olay "küreselleşmenin sonu" olarak da değerlendirildi. Bu arada, küreselleşmede yerini alamayan, diğer ifadesi ile ulusötesi tekeller ile rekabet edemeyen sermaye çevreleri de, kendilerine göre bir üslup ile küreselleşmeye karşı tavır ortaya koydular.

¹ UNDP Human Development Report 1998, 1999, 2001.

² ILO, World Labour Report, 1997-98.

³ Social Agenda, European Commission Employment and Social Affairs, April 2002.

Dönemimizde kullanılan bir diğer kavram "yeni dünya düzeni", 1991 Körfez Savaşı sırasında ABD Hükümeti tarafından tek kutuplu bir dünyanın varlığının tehditle kabulü için ortaya atılmıştır. Bu kavramın arkasında, dünya jandarmalığının bir "kader" olarak dayatılması vardır. Nato ve ABD Savunma Bakanlığı açıklamalarına göre dünyada 2000 yılı için yapılan 496 milyar dolarlık askeri harcamanın %60'ı, 296,4 milyar dolar olarak ABD tarafından gerçekleştirilmiştir.⁴ Bu kadar ile de kalınmamış ABD askeri harcamaları 2001'de 48 milyar dolar daha artırılmıştır.

"Liberalizm", "küreselleşme" gibi kavramlar aynı zamanda, kapitalist çözümlerin dışında alternatiflerin olmadığını propaganda amaçlı kullanılmaktadır. Öyle ki işçi ve diğer tüm emekçilerin haklarını yok sayan veya kurban edilmesini kaçınılmaz olarak getiren ekonomik politikalar, programlar; küreselleşme ve diğer yeni liberal çözümler için dayatılmakta, sorgusuz sualsiz kabul edilsin istenmektedir. Karşı çıkanlar ise hemen "çağ dışı" veya ekonomik krizin sorumlusu olarak ilan edilivermektedir. Oysa bilim, her zaman tartışılabilen, alternatifi veya alternatifleri olabilen demektir. Başka deyişle yeni liberalizm veya küreselleşme ile kastedilenlerin mutlak gerçeklik olarak getirilmesi, her şeyden önce böylesi bir yaklaşım biçiminin bilimsel olmadığını ortaya koymaktadır. Kaldı ki alternatif model ve alternatif çözümler her zaman vardır.

Bir bütünün parçası olarak döneme damgasını vuran kavramlardan bir diğeri de esnekliktir. Esneklik, yeni üretim organizasyon sistemleri gibi işletmecilik alanında, yeni istihdam biçimlerinin oluşumunda, pazar ve rekabet koşullarına uyumda, kapitalizmin yeni dönem süreçlerinde var olurken, aynı zamanda bir birikim modelidir.⁵ Bu süreç, çalışma yaşamında ciddi değişimlere yol açmış ve sendikal hareketi de olumsuz etkilemiştir. Esnekleşme üzerine de gerek kuramsal gerekse uygulamaya yönelik tartışma ve çekişmeler sürmektedir.

İçinde bulunulan dönemde öne çıkan ve yaşanmakta olan bazı karakteristikler ve çalışma yaşamına olan etkileri, aşağıda kısa ifadeler halinde sıralanmaktadır.

1. Günümüzün Karakteristikleri

- "Yeni liberalizm" tartışmasız ve alternatifsiz bir model olarak propaganda edilmektedir.
- "Küreselleşme" ve "yeni dünya düzeni" için her türlü özveriye razı olunsun istenmektedir.
- Esnekleşme ve bağlı olarak yeni üretim organizasyon sistemleri yaygınlaştırılmaktadır.
- Finansal liberalleşmeye ayrı bir ağırlık verilmekte ve mali sektörün hegemonyası önemli ölçüde artırılmaktadır.
- Başta döviz, hisse senedi, devlet tahvili, hazine bonusu gibi borçlanma araçları alış-veriş olmak üzere mali sektör işlemleri katlanarak artarken, sınırları geçen bu hareketlilik içinde mal ve hizmetlerin payı yüzde 5 gibi bir orana gerilemiştir.

⁴ Aktaran, Gungör Uras, Milliyet, 28/03/2002.

⁵ İlyas Köstekli, Bütünsel Kalite Yönetiminin İşçi-İşveren İlişkileri Üzerine Etkileri, '97-'99 Petrol-İş Yıllığı.

- IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi "terbiyecil?" kuruluşlar giderek ülke yönetimlerinde daha da etkin olmaktadır.
- Borçlandırma yolu ile "borçlanmaya dayalı kalkınma modeli"ne yol açılmakta, ekonomik işleyiş borç ödemeye odaklandırılmaktadır.
- IMF'nin istikrar programları, stand by anlaşmaları, niyet mektupları ve Dünya Bankası'nın yapısal reform programları yolu ile ülkeler teslim alınmak istenmekte ve bu ülkelere ulusötesi sermayeye, diğer ifadesi ile merkez ülkelere kaynak aktarma işleyişi gerçekleştirilmektedir.
- Giderek sıklaşan ve salgınlaşan ekonomik kriz dalgalarının önlenememektedir.
- İdeolojik ve siyasi yönleri yanı sıra, son derece önemli bir kaynak aktarma işlevini yerine getiren özelleştirme, "ekonomik sorunlardan kurtuluş" adı altında ve kredi vermede vazgeçilemez bir koşul olarak dayatılmaktadır.
- Özelleştirmeler yolu ile bir yandan kamu girişimciliği yok edilirken diğer yandan da kamu yararına uygulamada bulunacak hükümetlere bunu yapabilmeye maddi kaynak bırakılmak istenmemektedir.

2. Çalışma Yaşamında Değişim ve Sendikalara Etkileri

İşsizlik ve işten çıkarmalardaki artış, bir kader olarak topluma kabul ettirmeye çalışılmıştır. Çalışanlar ve tüm toplum açısından yakıcı ve temel bir öneme sahip bu sorun, sendikal örgütlenmeye de önde gelen bir risk oluşturmuştur.

Esnekleşme sürecinde uygulamaya sokulan yeni üretim organizasyon sistemleri, çalışma düzenini ve sendikalarının geleneksel yapılarını sarsan yeni sorunlar getirmiştir.

Yine esnekleşme ile; çekirdek iş gücü, çevre iş gücü, taşeronlaşma, part-time gibi istihdamın yapısı içinde farklılaşma ve değişimler de sendikalaşmayı zayıflatıcı etkide olmuştur.

Esnekleşmeye evet-hayır gibi yaklaşımlar da bu olgunun anlaşılması ve getirdiği sorunları çözmede yetersiz kalmıştır.

Daha önce sendikaların geniş üye tabanı olan mavi yakalı işçiler azalırken, beyaz yakalı işçiler artmıştır. Geleneksel sektörler ve meslekler de değişim içine girmiştir. İşçilerin kalifiye düzeyinde yaşanan bu değişimler sendikalarda üye kayıplarına yol açmış ve diğer yandan da yeni üye kazanılmalarını güçleştirmiştir.

Aynı işyerinde çalışanlar arasında ücret ve çalışma koşulları açısından ciddi farklılıklar oluşmuş ve sendikaların, işçilerin dağılan çıkarlarının bileşkelerini sağlamaları ve bir talep sistemine dönüştürmeleri güçleşmiştir.

Üyeleri ve işçileri tanıma açısından dönemin getirdiği özellikler artar ve çeşitlenirken bu değişimi kavrama, "geleneksel kalıpları"na sıkışan sendikalar için güç olmuştur.

Mali sektör toplumda güçlü bir girdap oluşturmuştur. Örneğin eskiden geçerli olan arsa, ev, araba, altın, hatta sıradan banka mevduatı gibi tasarruf araçları yerini; hisse senedi, döviz, repo, hazine bonosu, devlet tahvili gibi araçlara bırakmıştır. Bu işlemleri takip, tasarrufu enfasyon karşısında koruma başlı başına bireyleri meşgul etmeye başlamış ve yaşam biçimlerini etkilemiştir. Bu değişim kaçınılmaz olarak ideolojik anlamda da etkilerini göstermiştir.

Kısa ifadesiyle yeni liberal dönemde bireycilik anlayışı körüklenmiş ve bu da sendikalar için büyük önem taşıyan kollektif davranış biçimini olumsuz etkilemiştir.

Özelleştirme uygulamaları yalnızca ideolojik, politik, kamu çıkarları ve ülke ekonomisi açılarından değil, çalışanlara işten atılma, ücretlerde gerileme ve çalışma koşullarında ağırlaşma gibi son derece ciddi sorunlar getirmiştir.

İşverenlerin "küresel" ortaklıklarını yaygınlaştırmaları ve aralarında amansız rekabete rağmen işçiler karşısındaki cephelerini dünya çapında genişletmeleri karşısında, işçiler aynı düzeyde örgütlenmelerini sağlayamamışlardır.

II. GÜNÜMÜZDE SENDİKAL YAPI VE FAALİYETLERE ÖLÇÜTLER

Sendikal örgütlenme strateji ve politikalarının belirlenmesinde, sendikal yapı ve faaliyetlerin günümüzde ne durumda olduklarını belirlemek ve belli kriterlere göre tartışmak ve sonuçlar çıkarmak vazgeçilemez bir yere sahiptir.

Günümüzde sendikal yapı ve faaliyetleri tanımaya yardımcı olabilecek belli başlı ölçütler, ana başlıkları ile şöyle sıralanabilir:

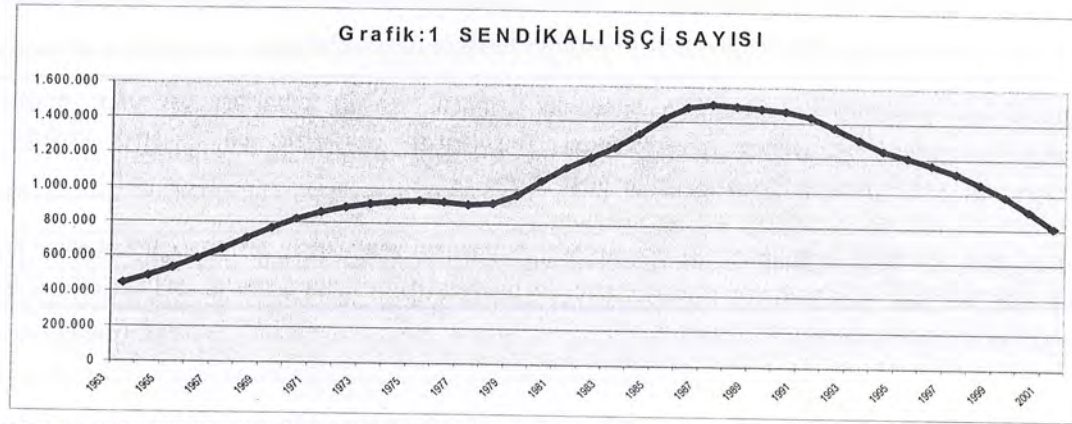
- "Sendikalaşma oranları ve toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayıları",
- "Grev ve direnişlerde yönelimler",
- "Sendikal birliğin ne ölçüde sağlanabildiği ve diğer emekçi örgütleri ile birliktelik durumu",
- "Sendika örgüt yapılarında çoğulculuk-katılımcılık-açıklık, yatay-dikey örgütlenme düzeyi, sendikal demokrasi ve kurumsallaşma",
- "Üyeler ile bütünleşme düzeyi, verilen hizmetlerin kapsamı ve kadroların oluşumu",
- "Sendikalara üyeler ve kamu oyu açısından güven, üyeler ve kamu oyu ile iletişim ve medyada yer alabilme durumu",

➤ "Sendikaların siyasi alana olan etkileri ve kazanım sağlayabilmeleri".

Bu kriterlere göre durum tespitleri aşağıda kısaca yapılmaktadır.

1. SENDİKALAŞMA ORANLARI VE TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDAKİ İŞÇİ SAYILARI

Toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayılarına dayanarak yapılan hesaplamalar, 2001 yılında Türkiye'deki sendikalı işçi sayısının 1970 yılı düzeyinde, sendikalaşma yoğunluğunun ise daha önceki yıllarda olduğunu göstermektedir. (Tablo 1, 2, 3 ve Grafik 1)

Tahmini olarak yapılan bu hesaplama göre kamu çalışanlarının sendikalaşmaları dışında, Türkiye'de toplu iş sözleşmesi yapılabilen sendikalı işçi sayısı 2001 yılı itibarıyla 810 bin dolayında olup, bu rakamın 520 bini kamuda, 290 bini de özel sektördedir.

Sendikalı işçi oranı, Çalışma Bakanlığı istatistiklerinde son yıllarda %55 gibi (Tablo 4), gerçeği yansıtmamaktadır.

SSK'lı işçilere kıyasla sendikalı işçi oranı 2001 yılı için %15 gibi, 1963 öncesi oranlardadır. Yine SSK'lı işçiler içinde 2001 yılı itibarıyla kamuda çalışanların sendikalaşma oranı %66,4, özel sektörde %6,3'tür.

DİE Hane Halkı İşgücü Anketlerinde yer alan işçi sayılarına göre de sendikalaşma oranı 2001'de, %8,2'dir.

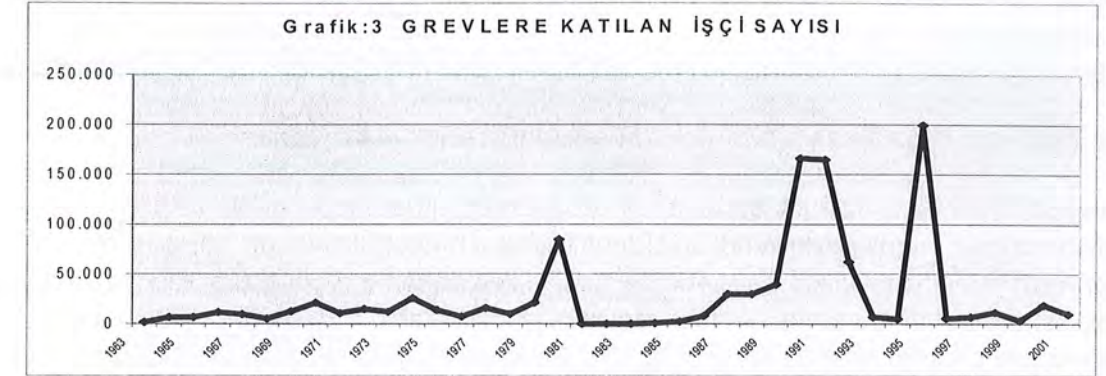
Tablo 5 ve Grafik 2'de yer alan toplu iş sözleşmesi kapsamındaki işçi sayındaki azalışlar, doğal olarak sendikalaşma sayı ve oranındaki düşüşleri ile bir paralellik göstermektedir.

Hiç kuşku yok sendikal harekette yeni örgütlenmeler olmakta ve ancak genel düşüş seyri henüz değişmemektedir.

2. GREVLER VE DİRENİŞLERDE YÖNELİMLER

✓ **Grevler** : Sendikal faaliyet açısından bir diğer kriter de grevlerde yönelimlerdir. Hiç kuşku yok ki bu eylem biçimine işçiler, bir macera değil, taleplerinin kabulü ve haklarının ellerinden alınmasına karşı yapacakları başkaca bir yol kalmadığından başvurumaktadırlar. Masa başında

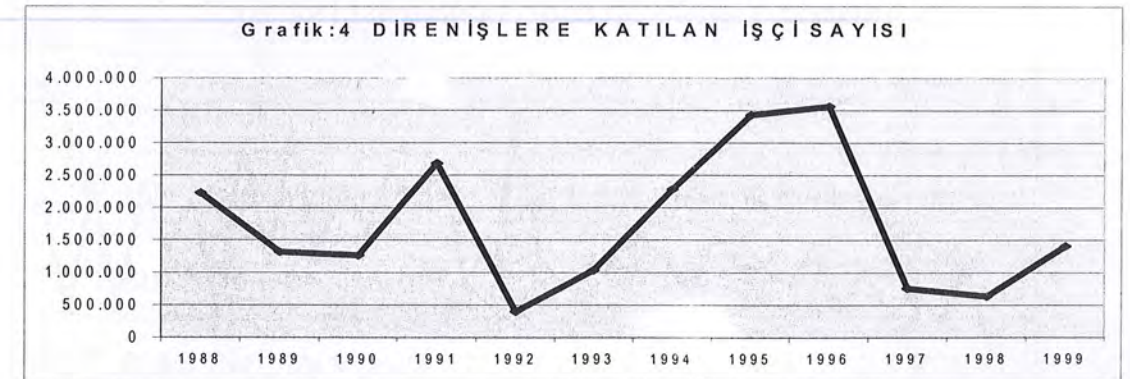
görüşmelerle sorunlar çözülemediğinde, uyuşmazlıklar giderilemediğinde, işçiler üretimden gelen güçlerini kullanmak durumunda kalmaktadırlar. İşte bu doğal hakkın da ne denli kullanılıp kullanılmadığı sendikal hareket için bir gösterge niteliği taşımaktadır.

Çalışma Bakanlığı istatistiklerine dayanarak hazırlanan Tablo 6, 7 ve Grafik 3'te, 1963-2001 dönemi grevler incelendiğinde oldukça inişli çıkışlı bir seyir olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle 1980, daha sonra 1990-1991 ve 1995 yıllarında en yüksek katılımlı grevler gerçekleştirilmiştir. Son yıllardaki grevlerde ise, önceki yıllara göre düşüş vardır.

✓ Direnişler

Direnışler de grevler gibi, işçilerin haklarına sahip çıkmada, seslerini duyurmada, taleplerini iletmeye, siyasi tavır almalarında diğer yollar tıkandığında elde kalan ve başvurdukları son eylem türlerindendir. Grevlerin yoğun olduğu yıllar ile bir paralellik gösterme yanında, Tablo 8 ve Grafik 4'te yer alan 1988-1999 dönemi direnişler incelendiğinde, grevlere göre farklı bir

seyir de ortaya çıkmaktadır.

Yine bu verilerden direnişlerin, grevlere göre daha çok tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu tercihin nedeni, grevlere göre gerçekleştirilmesindeki hız avantajı, grev yasakları ve grevi engelleyici prosedürlerin varlığı olarak belirtilebilir. Özellikle kamu toplu iş sözleşmelerinde uyuşmazlıkların yaşanması sırasında direnişler de yoğunlaşmaktadır.

1988 ve sonrası direnişlerde önemli kazanımların sağlandığı 1991 yılından sonra, 1992'de bir hükümetin (Anap) gidişi ve yeni hükümetin (DYP-SHP Koalisyonu) oluşumu, vaatleri ve belli

kazanımlar nedeniyle düşüş yaşanmış ve ancak sonraki yıllar yeniden artış eğilimi başlamıştır. 1997 ve 1998'de düşüşten sonra, 1999'da yılında yeniden direnişlerde yükseliş vardır. Grafik ve tabloda yer almamakla beraber, her iki işçi ve kamu çalışanlarının katıldıkları direnişlerdeki yükseliş daha sonraki 2000 ve 2001 yıllarında da önemli ölçüde artarak sürmüştür.

Direnişlere milyonlarca işçinin (kamu çalışanı dahil) katılması, aynı zamanda Türkiye işçi sınıfının gerektiğinde gücünü nasıl ortaya koyabildiğinin anlaşılması açısından da önem kazanmaktadır.

3. SENDİKAL BİRLİĞİN SAĞLANABİLME DURUMU VE "EMEK PLATFORMU"

Sendikal yapı ve faaliyetler açısından önde gelen bir diğer faktör de sendikal birliğin sağlanabilme düzeyi, sendikaların kendi aralarında ne denli birleşebildikleridir. Sendikal birlik, kuruluşlarından bu yana sendikal hareketin en temel ilkelerinden biri olmuştur. Türkiye'de günümüz işçi sendikalarının bu birliği ne denli sağladığına ilişkin Tablo 4 açıklık getiricidir. Çalışma Bakanlığına üye bildiren sendika sayısı Ocak 2002 itibarıyla 93, yetki alabilen sendika sayısı da 54'tür. Mevcut mevzuata göre 28 işkolu vardır. Ancak 93 sendika yetki başvurusunda bulunmuş ve 54'ü yetki alabilmiştir. Bu sayılar Türkiye'de sendikal birliğin sağlanamadığının açık göstergeleridir.

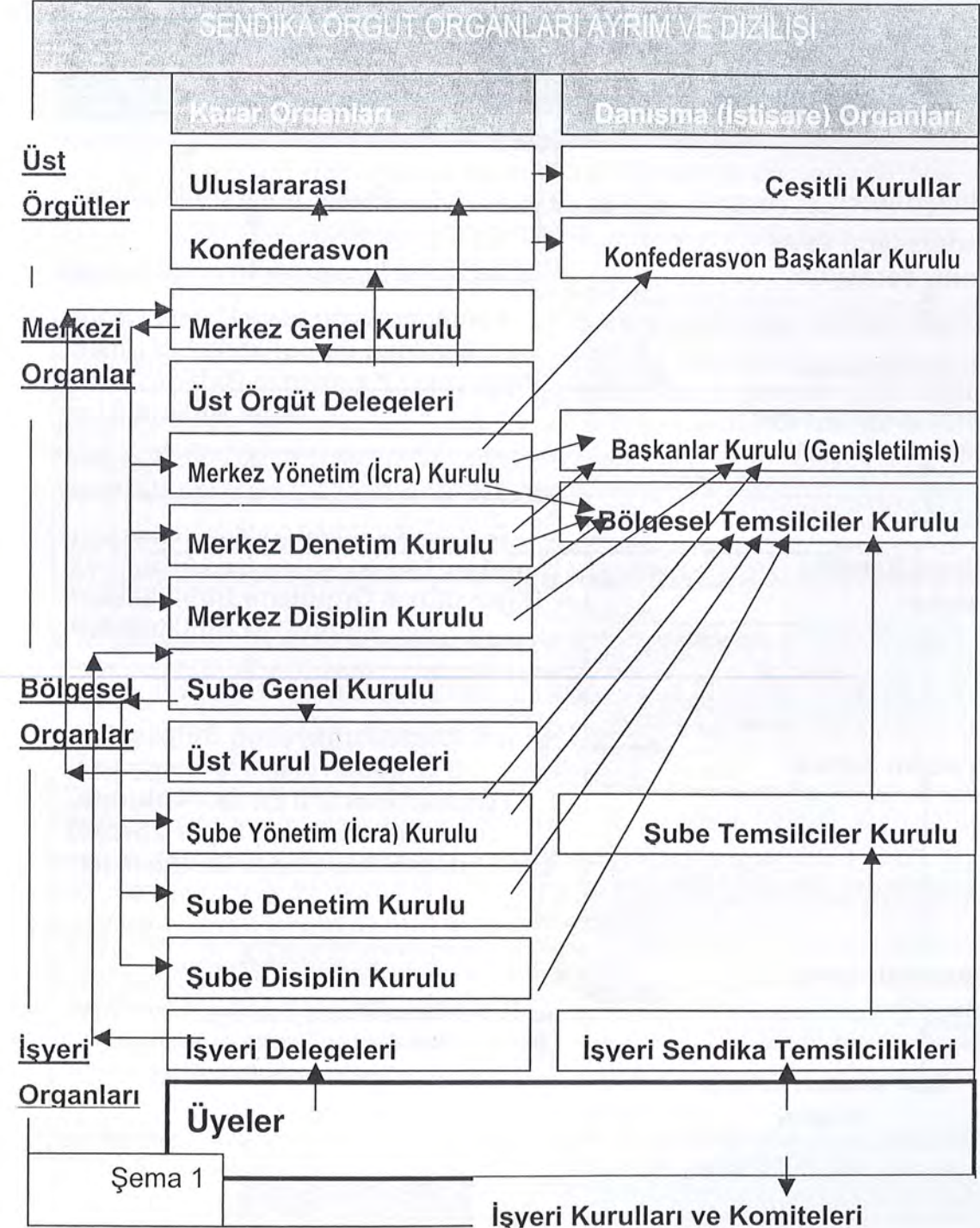
Yine işçi sendikaları üç konfederasyona dağılmışlardır. Yetki için aşmaları gereken %10 barajına da çok sayıda sendika yaklaşmış durumdadır. Zaten son yıllarda çarpıcı biçimde bu durum kendini hissettirmekte ve Çalışma Bakanlığı da "belli hesaplar" için bu gerçeği kasıtlı konu edebilmektedir. Oysa dünyanın diğer ülkelerinde sendikalar kendi aralarında yaygın bir birleşme içindedirler. Bu birleşmeler aynı ülke içinde olduğu gibi, kıta sendikaları ve uluslararası sendikalar arasında da geniş olarak gerçekleştirilmektedir.

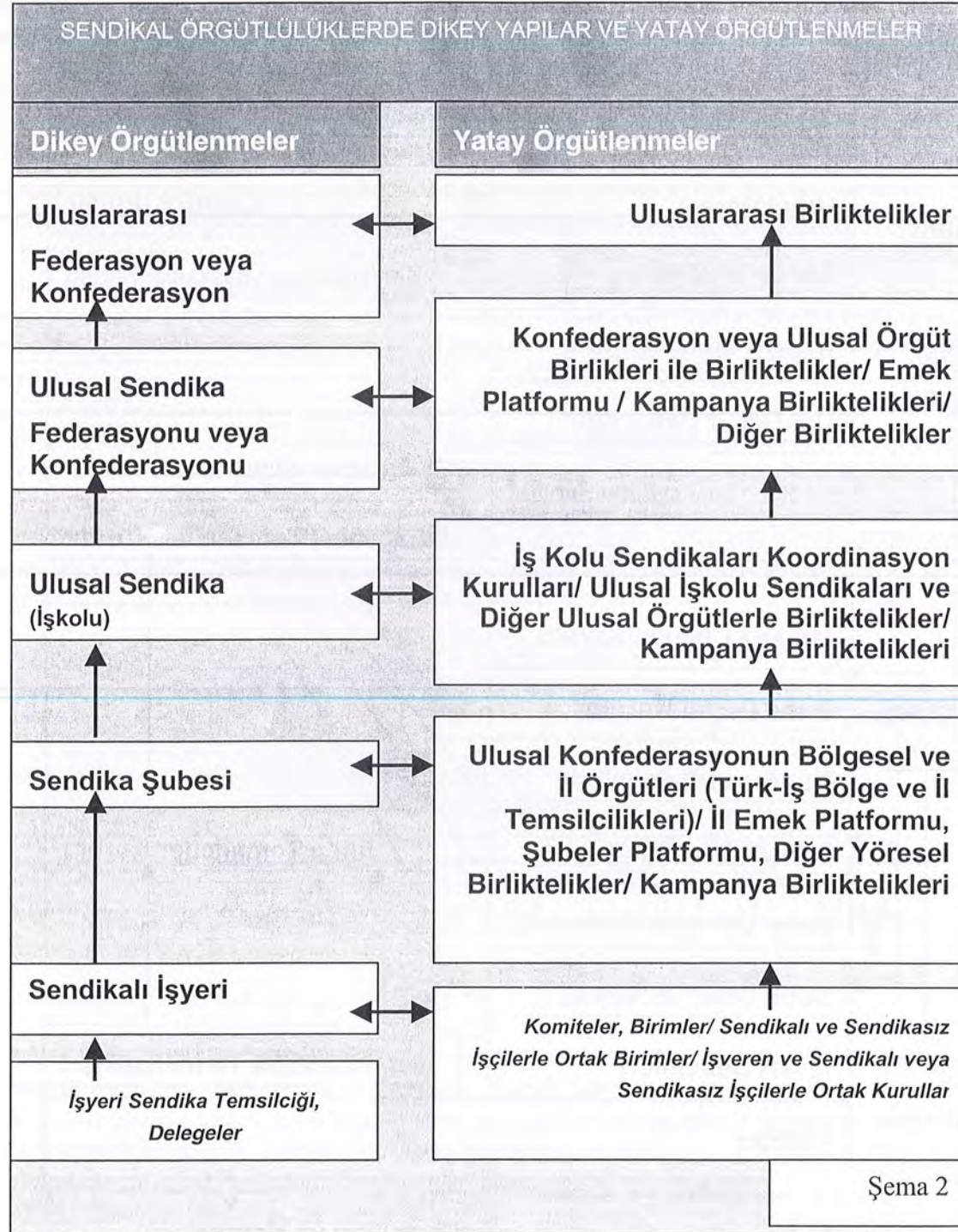
Bir diğer ifadeyle dünyada sendikalar birlik ve birleşme yönünde ilerlerken, Türkiye'de henüz bu yönde atılmış bir adım olmadığı gibi, henüz söylemi bile cılızdır. Sendikal birliğin sağlanması önündeki ağırlıklı engel, sendikaların kendi iç sorunlarının çözümüne bağlanmış durumdadır. Diğer deyişle mevcut sendika üst organlarında bulunanlar inanırlarsa çözüme engel yoktur. Sendikaların kendi aralarında olduğu, gibi diğer emekçi örgüt ve kuruluşlar ile de birliktelik sağlayabilmeleri, sendikal hareket için son derece önemli bir ölçü durumundadır. Günümüzde Emek Platformu adı altında gerçekleştirilen böylesi bir birlikteliğin geliştirilmesi, kalıcılaştırılması ve etkin bir baskı gücü oluşturulması, sorunların çözümü açısından yaşamsal bir

yere sahiptir. Aynı amaç ve hedef için güçler birleştirilmediğinde işçi ve emekçilerin sorunlarının çözümünün de ne denli güç olduğu, yıllardır yaşanan deneyimler ile de anlaşılmış olması gerekir. Ancak bu birliktelik kültürünün de istenen düzeyde gelişmiş olduğu söylenemez.

4. SENDİKA ÖRGÜT YAPILARINDA ÇOĞULCULUK-KATILIMCILIK-AÇIKLIK - YATAY-DİKEY ÖRGÜTLENME, SENDİKAL DEMOKRASİ VE KURUMSALLAŞMA

Sendika örgüt yapıları açısından temel önemde bir kriter, bir örgüt olarak sendikada "karar" ve "danışma-istişare" organlarının kendi aralarında denge oluşturmaları (Şema 1) ve yine bu çerçevede karar organları içinde bir devletin demokratik kurumsallaşması için gerektiği gibi, "yasama-yürütme-yargı" olarak kuvvetler ayrılığı ilkesinin sendika içinde de yaşatılmasıdır.

Sendikalarda "yasama" genel kurullarca, "yürütme" yönetim-icra kurullarınca ve "yargı" da denetim ve disiplin kurullarınca üstlenilmektedir.

Tüm sendika örgüt işleyişinde "çoğulculuk-katılımcılık-açıklık" ilkeleri yaşam bulduğu ölçüde demokratiklik de sağlanmış demektir.

Sendikalar bir örgüt ve aynı zamanda birer kurumdurlar. Örgüt yapıları, kurumsallaşarak ve ilkeleri yaşatılarak güçlenebilmektedir. Kurumsallaşma sağlanamadan kalıcı örgüt olma "şansa" kalmış, liderlik öne çıkmış demektir.

Sendikalar iktidara gelmeyi amaçlamazlar ve bu nitelikleriyle "siyasi toplum" örgütlerinden ayrılarak "sivil toplum" örgütü kategorisinde gruplandırılırlar. Bu kavramlar tartışılabilir yine de sendikalar, siyasi partiler dışındaki demokratik kitle örgütleri ile ortak bir konumda buluşurlar. Bu durum sendikalar ve diğer benzeri demokratik örgütlere ayrı bir toplumsal yükümlülük getirmektedir.

İşte bu yükümlülük gereği olarak da, hem üyelerinin hak ve çıkarları hem de ayrı düşünülmemeyecek olan toplumsal çıkarlar için sendikalar "dikey örgütlenmeler"i yanı sıra, yine sendikalar arası ve ayrıca demokratik kitle örgütleri ile "yatay örgütlenmeler"i yöresel ve ülke düzeyinde gerçekleştirmek durumundadırlar. (Şema 2) Günümüzde bu tür örgütlenmeye örnek, yukarıda da değinildiği gibi ulusal düzeyde oluşturulan Emek Platformu ve bu platformun iller düzeyinde bileşenlerinin oluşturdukları birliklerdir.

Yukarıda sayılan kriterler temelinde yapılan ölçümler, sendikal demokrasi ve kurumsallaşma açılarından olumlu ve olumsuz durum saptamalarını anlamlı kılmaktadır.

5. ÜYELER İLE BÜTÜNLEŞME-SENDİKAL HİZMET-SENDİKAL KADROLAR

Sendikaların üyeleri ile bütünleşme düzeyi, üyelere verilen hizmetin kapsamı ve sendikal hareketi taşıyan kadroların, diğer adı ile sendika militanlarının varlığı da, sendikal hareketin değerlendirilmesi açısından ölçüt durumundadır.

Üyeler ile bütünleşme, diğer ifadesi ile sendika üye kimliğine sahiplik, sendikal hareketin varlığının en temel göstergelerinden biridir. Bu bütünleşmenin ölçüsü yalnızca söylemi ile değil, sendika organ görevlilerinin ve üyelerin sendikası için özveride bulunabilmeyi göze alabilmesi ve gerçekleştirebilmesi ile belirlenebilmektedir.

Üyeler ile bütünleşmenin sağlanabilmesinde, kararlı mücadeleler içinde bulunarak kanıt ortaya koyma yanında, onlara götürülen hizmet de büyük rol oynar. Bu yaklaşıma göre başarılı toplu iş sözleşmelerini bağitleme ile birlikte, üye ve ailesinin gereksinimleri temelinde hizmetler götürme de vazgeçilemez bir gereksinimdir.

Sendikalar, seçilmiş görevlileri dışında, gönüllü kadrolar üzerinde varlık bulur, güç oluştururlar. Bu kadrolara sahiplik aynı zamanda sendika görevlilerinin yerine geçecekler için de bir depo işlevi görür.

6. SENDİKAL GÜVEN OLUŞUMU-İLETİŞİM-MEDYA

Üyeleri ve kamu oyu açısından güven oluşumu, sendikalar için temel önem taşıyan bir başka ölçüyü oluşturur.

Demokratik örgütler, demokrasi dışı olanların ve demokrasiyi hazmedemeyenlerin boy hedefidir. Hele bu demokratik örgüt sendika olursa, çıkarları bozulan, yüksek karlarından vazgeçmek istemeyen, "benim dediğim olur" diyen çevreler sürekli karşı bir tavır takınırlar. Sendikaları zayıflatma yönünde, üyeleri ve kamu oyu gözünde sendikaların güven sorununu sürekli işlerler ve bu yönde hep açık ararlar.

Oysa yapılan kamu oyu yoklamaları sonuçlarına göre bugün sendikalar, başta siyasi partiler olmak üzere, Türkiye'de çok sayıda örgüt, kurum ve kuruluştan çok daha güvenilir durumdadır. Kuşkusuz siyasi partiler ve diğer demokratik kuruluşlar için de güven sağlanmadan demokrasi yolunda ilerlenemez.

Ancak sendikaların da üyeleri ve kamu oyu nezdinde güven artırma sorunun olduğu da bir gerçektir. Bir ülkede parlamento olacaksa, elbette sendikalar da olacaktır. Nasıl ki bir veya birkaç siyasi partiye, bir kısım milletvekiline veya bakanlara bakarak parlamento suçlanamaz ve vazgeçilemez ise, aynı durum sendikalar için de söz konusudur. Kaldı ki bugün sendikalar, diğer çoğu kuruluşlara göre kendi örgüt demokrasisinin en iyi gerçekleştirildiği ve iç denetiminin en yapıldığı örgütlerdir.

Ancak sendikal faaliyetler belli bir hızda giden arabaya benzetilirse, sendika organlarında görev alanlar da ancak bu arabanın hızını düşürmeme sorumluluğundaki sürücüler olabilirler. Şayet sürücü arabanın hızını artırabilirse, söz konusu güvenin sağlanması çok daha kolaylaşmış olacaktır.

Sendikaların üyeleri ve kamu oyu ile iletişimi, gelişen iletişim teknolojileri karşısında bugün dünden çok daha önem kazanmıştır. Bu nedenle sendikalar bu konuya ayrı bir önem vermek ve çok daha önemlisi olumlu anlamda olarak medyada yeterince yer almak durumundadırlar. Aksi halde üyeleri ile yabancılaşma riski oluşur, onların sorunlarını kamu oyuna anlatmakta güçlük çekebilir, haklı olmasına rağmen haksız konumuna dahi düşebilir, karşı güçlerin iddialarını yanıtlayamaz, gündemde yer alamaz ve çok daha önemli bir görev olan gündemi belirleyemez.

7. SENDİKALARIN SİYASİ MÜCADELELERİ

Türkiye'de uzunca bir süre sendikaların siyaset ile doğrudan ilgilenmeleri ve tavır almaları yasaklanmıştır. Bu yasaklar önemli ölçüde kaldırılmış olsa da bugün sendikaların siyasi alana ne denli ağırlıklarını koyabildikleri tartışmalıdır. Oysa sendikaların siyasi alana ağırlık koyabilmeleri, temel sendikal faaliyetler açısından olmazsa olmaz bir kriter durumundadır.

Sendikaların siyasi alana ağırlıklarını koymaları elbette, yalnızca siyasi partileri destekleme veya karşı tavır alma ile sınırlandırılmaz. Aksine üyelerinin ve genel olarak emekçilerin hak ve çıkarları için sendikalar siyasi talepli tavırlar almalı, bir güç ortaya koymalıdır.

Örneğin yasaların değiştirilmesi ve yeni yasaların çıkarılması, bütçe ve planlarda değişiklik yapılması gibi talepler ancak etkin siyasi mücadelelerle sağlanabilir.

Bugünlerde güncel olan; istenilen kapsamda bir İş Güvence Yasası'nın çıkarılması, kıdem tazminatı, ikramiyeler, emeklilik gibi kazanılmış hakları yok etmeye yönelik düzenlemelerin önlenmesi için bu mücadele türü gerekmektedir.

Sendikaların siyasi mücadele yöntemleri içinde en etkin olanı, genel grevdir.

III. SENDİKAL ÖRGÜTLENME FAALİYETLERİ-SORUNLAR-STRATEJİLER-POLİTİKA ÖNERİLERİ

I. Bölümde kısaca belirtmeye çalışılan içinde bulunulan dönemin karakteristikleri ve bunların çalışanlara getirdiği olumsuzluklar, sendikaların başlı başına bir örgütlenme sorununun olduğunu ortaya koymaya yetmektedir. Bu saptamayı yine, II. Bölümde yer alan belli kriterlere dayanarak yapılan Türkiye'deki sendikaların yapı ve faaliyetlere ilişkin ölçümleme ve değerlendirmeler de doğrulanmaktadır.

Bu bölümde çalışmamızın ana konusu olan örgütlenmenin temel dayanakları, ne denli bir gereksinim içinde olduğu, örgütlenmeye ilişkin sorunların neler olduğu, örgütlenme faaliyetleri için nasıl bir model oluşturulması gerektiği üzerinde durulmakta, örgütlenme stratejisi, politikaları ve önerileri maddeler halinde sıralanmaktadır.

1. ÖRGÜTLENMENİN TEMEL DAYANAKLARI

✓ **Sendikalar hep var olacaktır...** İşçiler olduğu sürece işgücünün örgütlü pazarlığı da olacaktır. İşte sendikaların varlığındaki sürekliliğin temel nedeni budur. Üretim süreçlerine yeni sistemler getirilse de, teknolojik gelişmeler üst düzeylere çıkarılsa da, meslekler ve sektörlerde değişimler yaşansa da, mavi yakalı işçiler azalıp beyaz yakalı işçiler artsa da yine işçiler ve işçi sınıfının varlığı değişmemektedir. Dahası yeni üretim organizasyon sistemlerinin getirdiği düzenlemeler içinde işçilerin işletmedeki önemi giderek daha da artmaktadır.

Ayrıca işçilerin sendikalaşma istekleri günümüz koşullarında giderek artan bir eğilimdedir. Çünkü sendikasız işçilerin gerçek ücretleri sürekli düşmekte ve ücretler arasında uçurumlar oluşmakta, çalışma koşulları teknolojik gelişmelere karşı yine de kötüleşmekte ve işgücünün toplu pazarlığına olan gereksinim önceki dönemlere göre kendini daha çok hissettirmektedir.

✓ **Örgütlenme vazgeçilemez bir faaliyettir ve yürütecekler de vardır...** Örgütlenme, sendikaların toplu iş sözleşmesi yapmak gibi temel bir faaliyeti ve yine sendika organlarına seçilenlerin vazgeçilemez bir görevi niteliğindedir.

Bu temel faaliyet ve görev, sendika tüzük hükümleri ve genel kurul kararları ile de somutlaştırılmıştır.

✓ **Örgütlenme sürekli bir faaliyettir...** Bugün sendikal olmak, işçiler arasında bir ayrıcalık durumuna gelmiştir. Bu durum sendikalaşmaya örnek olmak açısından olumludur. Ancak işveren için rekabet nedeniyle sendikalaşmadan uzaklaşmaya itici artı bir faktör olarak değerlendirilmesi nedeniyle de, olumsuz bir yön taşımaktadır. Çözüm bir yandan daha çok işyerinde ör-

gütlenme, diğer yandan örgütlü olunan işyerlerinde örgütlülüğü sayı ve bilinçlilik olarak artırma ile sağlanacaktır. Kısacası örgütlenme kesintisiz bir faaliyet olmaktadır.

✓ **Örgütlenme; örgütlü ve kurumsal bir faaliyettir...** Örgütlenme faaliyetlerine örgütlü ve kurumsal yaklaşılır, kurumsal olarak gerçekleştirilir. Çünkü örgütlenme, bir kişinin veya bir organın değil, örgütün işidir. Bu nedenle örgütlemeyi örgütlemek, ancak örgütsel eşgüdüm içinde yürütülebilmektedir.

Örgütlenme görevinin organlara seçilenler ve üyeler olarak tüm örgüt tarafından paylaşılması gereğini ortaya koyma amacıyla çalışmamızın sloganı, "kollektif sorunların çözümü bireysel olamaz" olarak ifade edilmiştir.

✓ **Örgütlenme bir uzmanlık alanı olup, iş şansa bırakılmaz...** Örgütlenme aynı zamanda bir uzmanlık alanı ve işidir. Bu uzmanlık işi, sendika görevlilerinin doğal görevleri olma yanı sıra, dışardan uzman istihdamını da gerektirmektedir.

✓ **Örgütlülük üye olmakla başlar...** Örgütlülük, üye olmakla başlar. Örgütlülük bilincinin gelişmesi ve sürekliliği ile kalıcı bir davranış biçimine dönüşür ve yaşam felsefesi olur. Bu nedenle mevcut sendikalar ve üyeleri, Türkiye'de sendikaların geleceği için en önemli dayanaklardan biridir.

Sayıyı artırma yönündeki nicel örgütlenmeye verilen ağırlık ölçüsünde, nitel örgütlenme adı verilen sendikalaşmaya olan inanç ve bilincinin geliştirilmesi de aynı önemdedir. Bu dayanaklar olmadan sendikal hareket, sağlam bir zeminden yoksun kalır.

✓ **İşçilerin gücü geniştir...** İşçilerin gücü yalnızca üretimden değil, insan olmaktan, yurttaş olmaktan, seçmen olmaktan ve tüketici olmaktan gelmektedir. Bu güçler, örgütlenme açısından da temel dayanakları oluştururlar.

2. ÖRGÜTLENMEYE İLİŞKİN YAŞANAN SORUNLAR**

Örgütlenmeye ilişkin yaşanan sorunlar "örgütlü olunan işyerleri" ve "yeni örgütlenilen işyerleri" olarak iki grupta ele alınabilir. Yine bu sorunların bir bölümü "sendikaların kendilerinden", diğer bir bölümü de "sendikaların dışından" kaynaklananlar olarak ayrılabilir. Konu, bu ayrımlarda aşağıda tartışılmaktadır.

a) SENDİKALARIN KENDİLERİNDEN KAYNAKLANANLAR (İçsel Faktörler)

➤ Mevcut Örgütlü Olunan İşyerlerinde

Üyeler tutulmakta güçlük çekilmektedir. Çünkü örgütlü olunan işyerleri ve işletmelere ilişkin, örgütlülüğü korumaya yönelik politikalar yetersizdir. Oysa örgütlü olunan işyerleri için de üzerinde görüşülmüş, anlaşılmış, örgütçe benimsenmiş ve açıklanmış sonuç alıcı örgütlenme politikaları olmalıydı.

** Örgütlenmeye ilişkin dile getirilen sorunlar ve yetersizlikler genel bir yaklaşım olup, istisna sendikaların bulunduğu önemle vurgulanır.

Üyeleri yeterli kapsam ve derinlikte tanımayı sağlayan bilimsel araştırmalar sürekli yapılmamaktadır. Oysa "üyeler sendikayı nasıl tanıyor?" ve "sendikalar işçiyi nasıl tanıyor?" sorularına sürekli yanıt aranmalıydı.

12 Eylül öncesinde daha yaygın yapılmakta olan, mücadelelere dayalı örgütlenme geleneğinden uzaklaşmıştır.

Sendikal bilinç ve militanlık düzeyi yetersiz kalmıştır.

Sendikal hareketin üzerine kurulu bulunduğu özveri, günümüzde yetersizdir.

Esnekleşme uygulamaları yaygınlaşırken, sendikalar hazırlıksız yakalanmışlardır.

Uzunca bir süre sendika üye sayısı yeterli görülmüştür.

"Kamu sendikacılığı" geleneği kırılarak, yeni koşullara uygun sendikacılık yeterince geliştirilememiştir.

Sendikal güven sorununun yaşanmasında sendikalardan kaynaklananları bertaraf etme yönünde yetersiz kalınmış, üye ve kamu oyunun sendikalara olan güvenini artırıcı, gerekli çaba ve titizlik gösterilmemiştir.

Sendikal demokrasiye ilişkin açılımlar, ilkeler, uygulamalar tabana iyi yansıtılmamış, örgüt yapı ve faaliyetlerinde yeterince yaygınlaştırılmamıştır.

Sendikal örgütlülüğü korumaya ve geliştirmeye ilişkin konfederasyonlar bünyesinde dayanışmalar zayıf kalmıştır.

Örgütlü olunan işyerleri için de, örgütlenme sorunu bir uzmanlık sorunu olarak görülmemiştir.

İşyerlerinde çalışanların tamamı potansiyel üye olarak görülmemiş ve çalışanlar arasındaki farklılıklara göre örgütlenme politikaları geliştirilmemiştir.

"Üye kapma" türü sendikal rekabetin kökü kurutulamamıştır.

Örgütlülüğü sürdürmeye ilişkin toplu iş sözleşme maddeleri yeterince geliştirilememiştir. Örneğin; "kapsam dışı personelin azaltılması sağlanamamış" ve "taşeronların tamamı kadroya geçirilerek örgütlenememiştir".

➤ Yeni Örgütlenilecek İşyerlerinde.

Sendika imajını gerektiği ölçüde yansıtmaya başta olmak üzere, işçiler için yeterince çekim merkezi olma sağlanamamıştır.

İşçilere ulaşma, potansiyel ve gerçekleştirilecek üyeleri belirleme yönünde yeterli çalışmalar yapılmamıştır.

Yeni örgütlenecek işyerleri için örgütlenme faaliyetleri, kurumsal ve uzmanlık niteliğinde yürütülmemektedir.

Kamuoyuna yönelik, sendikalara olan inancı artırıcı çalışmalar sonuç alıcı düzeyde değildir.

Örgütlenmede ulaşılan işçilerle, ilişkileri kalıcılaştırmadaki güçlükler aşılamamıştır.

İşten atılmaları önleme yönünde yeterli çaba ortaya konamamıştır.

Resmi prosedürlere boğulunmuştur.

Yargı engellerini aşmada başarılı olunamamıştır.

Örgütlenme faaliyetleri merkezi bir eşgüdüm içinde yürütülememiştir.

Sendikal rekabet, yeni işyeri örgütlenmelerinde de genel sendikal hareketi olumsuz etkileyecek biçimde kendini göstermektedir.

b) SENDİKALARIN DIŞINDAN KAYNAKLANANLAR (Dışsal Faktörler)

Yeni liberal içerikli propaganda bombardımanı, sendikalara olan inancı olumsuz yönde etkilemiştir.

İşçiler arasında birliği zorlaştıran faktörler, önceki dönemlere göre daha da artmıştır.

Yaygınlaşan esnekleşme uygulamaları, klasik istihdam yapılarını değiştirmiş ve örgütlenmede yeni sorunlar oluşturmuştur. Örneğin taşeronlaşma, part-time, geçici-mevsimlik işçilik gibi istihdamda olan farklılaşmalar, örgütlenmeleri güçleşmiştir.

Yeni üretim organizasyon sistemleri peş peşe getirilirken çalışanların konum ve taleplerinde de farklılaşma artmış ve bu taleplerin bileşkelerini sağlamada sendikalara önemli güçlükler doğmuştur.

Başta işten atılmalar olmak üzere, işçilerin sendikalara üye olmamaları yönünde baskılar üst düzeylere çıkarılmıştır.

Sendikasız işçilerin sendikalara olan inancı, önceki dönemlere göre zayıflamıştır.

Sendikalaşma nedeniyle işten atılmaların yaygınlaşması, aynı zamanda caydırıcı örneklerin de artışı olmuştur.

Örgütlenmeye, aşılması güç resmi prosedürler getirilmiştir.

Yasalar ve yargı, örgütlenme önünde başlı başına bir engel durumundadır.

Ucuz işgücü ülkesi olmaya dayalı rekabet politikalarının benimsenmesi, sendikasızlaştırmaya da ek bir ısrar olarak yansımıştır.

Sendika üyelerine yönelik baskılar, kriz koşullarında daha üst düzeylere çıkarılmıştır.

3. ÖRGÜTLENME FAALİYETLERİNİN ÖNEM VE ACİLİYETİ

Yukarıdaki bölümlerde çeşitli açılardan ortaya konduğu gibi, günümüzde sendikal örgütlenmeyi artırma gereği, tarihi bir önem ve ciddiyette kendini hissettirmektedir. Sendikal miras tükenmek üzeredir. Günümüz sendika görevlileri, teslim almış oldukları sendikal örgütlülük düzeyini, yeni kuşaklara artırarak teslim etme yükümlülüğü taşımaktadırlar. Koşulların çetin oluşu, bu yükümlülüğü hafifletmemektedir.

Günümüzde sendikal örgütlenmenin ne denli önemli ve acil olduğunu, şu sonuçlar ortaya koymaktadır:

Sendikal örgütlülük oranı % 10'un da altına düşmüştür.

Sendikasızlaştırma sürmekte ve yeni örgütlenmeler ise yok denecek düzeydedir.

Özellikle özelleştirmeler ve istihdamı zorla düşürmelerin de etkisi ile, kamu sektöründe önemli sayıda üye kaybetme riski bulunmaktadır.

Tehdit, doğrudan sendikaların varlığına yöneliktir.

Bu nedenlerle örgütlenme, sendikalar gündeminin birinci maddesine yerleşmiş durumdadır.

4. ÖRGÜTLENME STRATEJİLERİ

✓ **Örgütlenmeye güven ve umutla başlanmalıdır.** Sendikal örgütlenmede ilk strateji umutsuzluk ve yılgınlıktan uzaklaşmaktır. Bu nedenle "örgütlenmeyi sağlayamayız, engelleri aşamayız, önce yasalar değişsin" gibi anlayışlar öncelikle terk edilmelidir. Umutsuzluk kemirgeni beslenmemelidir. Kaldı ki bu mücadeleyi sürdürme zorunluluğu, umutsuzluğa yer vermez. Diğer yönden boş beklentiler, boş umutlar da büyük tehlikedir. Sendikalar somut durum değerlendirmesine dayanarak, kendi güçleri ile kazanımlar sağlar ve sorunlarını çözerler.

Tüm bu yaklaşımlar yanında örgütlenme faaliyetlerinin, genel kurul ve tüzük başta olmak üzere, çeşitli kararlarla sendikal bir görev olarak tanımlandığı da unutulmamalıdır.

✓ **Örgütlenme üzerine kararlılık gösterilmeli ve örgüt kararları alınmalıdır.** Sendikaların en temel faaliyeti olan örgütlenme üzerine kararlılık gösterilmelidir. Özellikle program oluşturulmalı ve örgüt organlarında uygulamaya yönelik, bağlayıcı nitelikte kararlar alınmalıdır.

✓ **Örgütlenme üzerine odaklanmalı, stratejisi, projesi, programı oluşturulmalı ve denetlenmelidir.** Örgütlenme faaliyetlerinde başarı; konu üzerine odaklanma, strateji belirleme ve proje oluşturma ile sağlanabilmektedir. Projenin gerçekleştirilmesine yönelik olabildiğince

geniş bir program kabul edilmeli ve denetim sistemi oturtulmalıdır. Günümüzde örgütlenme faaliyetleri yapılmıyor değil. Eksik, yetersiz, yanlış bir şeyler yapılıyor ki sonuçta başarılı olunamamaktadır.

Örgütlenme faaliyetleri tüm örgüt genelinde yürütülürken ilgili programda bölge, işyeri, işletme veya firma hedefi doğru seçilmelidir.

Örgütlenme faaliyetlerinin başarısı için en kısa ifadeyle "strateji", "hedef", "program" ve "süre" belirlemeli ve denetlenmelidir.

Örgütlenme için gösterilecek çabanın gereken düzeyde ortaya konması, başarının diğer ön koşuludur.

✓ **Örgütlenme görev kapsamı belirlenmelidir.** Örgütlenme faaliyetlerinin kapsadığı alan "mevcut örgütlü olunan işyerleri" ve "yeni örgütlenecek işyerleri" olmak üzere iki grupta ele alınabilir.

➤ **Örgütlü olunan işyerlerine ilişkin görevler:**

İşyerlerinde istihdamın dağılımı ve örgütlülük oranı belirlenmelidir.

Kapsam dışı personel sayı ve oranının düşürülmesi hedef edinilmeli ve bu hedefin tüm örgüt tarafından da benimsenmesi yönünde ayrı bir çaba gösterilmelidir.

Örgütlülüğü koruma yönünde toplu iş sözleşmeleri hükümleri geliştirmelidir.

Müteahhit ve taşeron işçilerinin örgütlenmesine gereken ağırlık verilmelidir.

Sendika üyelerinin örgütlülük bilincini geliştirici, militanlıklerini artırıcı ve özveride bulunmayı olağan sayıcı anlayışları hakim kılmak için ayrı bir program benimsenmelidir.

Basın ve eğitim çalışmaları tüm bu sayılan faaliyetler ile bütünleştirilmelidir.

➤ **Yeni örgütlenmelere ilişkin görevler:**

İlk örgütlenme sürecinde, örgütlülüğü ön plana almaya ve riske atmamaya ayrı bir özen gösterilmelidir.

Üyelik kayıtları ve noter işlemleri eksiksiz ve ivedilikle yapılmalıdır.

Resmî prosedür yakından takip edilmeli ve işlemlerin çabuklaştırılması için ayrı bir çaba harcanmalıdır.

Yargı sürecinde gecikmeden ve olumlu sonuç elde etmeye gereken önem verilmelidir. Hukuki süreçler için deneyim alış-verişi ve hukukçu dayanışması gerçekleştirilmelidir.

Yetki tespiti gerçekleştiğinde, sendika ilkeleri saklı kalarak, işveren ile ilişkilerde "yapıcı ve doğru" politikalar oluşturmaya ayrı bir özen gösterilmelidir.

Tis sürecine başlama ve sürdürülmesinde sendikal örgütlülüğün korunması dikkate alınmalıdır. Örgütlenmeyi bir atımlık baruta dönüştürmeme yönünde ayrı bir çaba gösterilmelidir.

✓ Örgütlenmede görev paylaşımı sağlanmalı, birimler oluşturulmalıdır.

Örgütlenme yalnızca örgütlenme sekreterlerinin görevi olmadığından, paylaşılmalıdır.

Yapılacak örgütlenme çalışmalarında görevler somut olarak dağıtılmalıdır.

Görevlerin yerine getirilmesi dahil tüm örgütlenme faaliyetleri, yoğun eğitim ve basın çalışmaları ile birlikte yapılmalıdır.

Şubeler, genel merkezler ve konfederasyonlarda örgütlenme birimleri güçlendirilmelidir.

Şubeler düzeyinde de örgütlenme sorumluları belirlenmeli ve faaliyette süreklilik sağlanmalıdır.

Merkez ve şube yöneticileri işyerlerini sürekli gezmelidir.

✓ İşletmeler için gösterilecek çabalarda açık olunmalı, yönetime katılma sağlanmalıdır.

İşletmelerde verimlilik ve kalite konularında, işletmecilik anlamına görev almada çekince görülmemelidir.

İşletmelerde böylesi gelişmelerin de sağlanabilmesi açısından, yönetime katılma büyük bir önem taşıdığından bu yönde girişimlerde bulunulmalıdır.

✓ Örgütlenme deneyimlerinden dersler çıkarılmalı ve aktarılmalıdır.

Örgütlenmede başarılı ve başarısız olunan çok sayıda deneyim bulunmaktadır. Bu işyerlerinde neden başarılı veya başarısız olduğu incelenmeli ve başarısız işyerlerinde tekrar örgütlenme sürekli gündemde tutulmalıdır. Tüm bu deneyimler, hem aynı sendika içinde hem de diğer sendikalarla paylaşılmalıdır.

5. ÖRGÜTLENMENİN FORMÜLÜ

Örgütlenmenin formülünde birinci adım örgütlenmeye yaklaşımda yanlışın terk edilmesidir. Örneğin Türkiye'de 12 Eylül öncesi ağırlıkla "işçiye gidilen" biçimde olan örgütlenme yaklaşımı, daha sonra yerini "işçinin sendikaya geldiği" biçiminde bir örgütlenme anlayışına bırakmıştır. (Şema 3) Oysa doğru yaklaşım sendika ve işçinin karşılıklı çabaları ile üyelikte buluşmaları biçiminde olmalıydı.

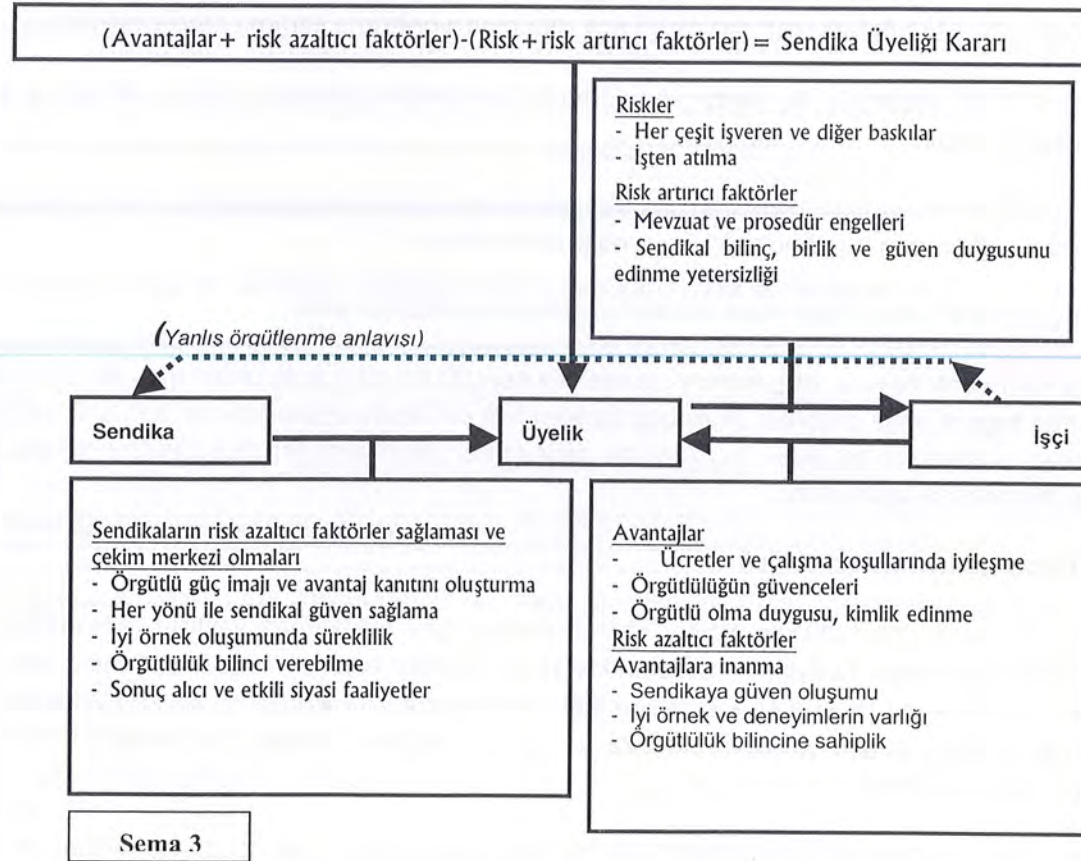
Üye olmak bir eylemdir. Bu eylemin aktörlerinden birisi işçi ise, diğeri de sendikadır. İki aktör de rolünü tam oynamadan oyun ortaya konamaz. İçinde bulunulan dönemde bu yaklaşım türünün doğruluğu, yaşanarak öğrenilmektedir.

Sendikal örgütlenmenin öznel ve nesnel koşullarına sahip olduğuna ilişkin yukarıda açıklamalarda bulunulmuştu. Bu açıklamalar ışığında sendikal örgütlenme; matematik ifadesiyle artı olgulardan eksi olguların çıkarılması ile ulaşılabilecek bir sonuç olarak da ifade edilebilir.

Diğer değişim ile örgütlenme sürecinde "avantajlar" ve "risk azaltıcı faktörler", "riskleri" ile "risk artırıcı faktörler"den ağır bastığında örgütlenme gerçekleşebilmektedir. Bu formül şöyle ifade edilebilir: (Avantajlar + risk azaltıcı faktörler) - (Risk + risk artırıcı faktörler) = Sendika Üyeliği Kararı.

Şema 3'te adı geçen "risk, risk artırıcı faktörler, avantajlar, risk azaltıcı faktörler"nin neler olduğuna ilişkin kısa açıklamalar bulunmaktadır. Yine Şema 3'te dile getirildiği gibi örgütlenmenin sağlanmasında sendikalara, özellikle "avantajlar"ı oluşturma ve "risk azaltıcı faktörleri" yerine getirmede önemli görevler düşmektedir.

İŞÇİLERİN SENDİKAYA ÜYE OLMALARINDA VE ÜYELİKLERİNİ SÜRDÜRMELERİNDE RİSKLER-RİSK ARTIRICI FAKTÖRLER-AVANTAJLAR-RİSK AZALTICI FAKTÖRLER

6. ÖRGÜTLENME POLİTİKA ÖNERİLERİ

✓ **Örgütlenme Faaliyetlerine İlişkin.** Başta Türk-İş olmak üzere, konfederasyonlar ve üye sendikaların örgütlenme sekreterleri, sorumluları ve uzmanları grup çalışmaları düzenleyerek, Konfederasyon yönetim kurulu üyelerinin de katılımı ile örgütlenmeye ilişkin sorunları belirleyebilirler ve bir taslak program oluşturarak politikaya dönüştürülmesi için ilgili üst kurullara sunabilirler.

Aynı holdinglerde örgütlü sendikalar, ortak toplantılar yapabilir ve aynı holding için ortak örgütlenme politikaları oluşturabilirler. Bu ortak politikaların yaşam bulması ve birinin ve/veya birilerinin karşılaştığı sorun için gerektiğinde sonuç alıcı ortak etkinlikler ve dayanışmalar gerçekleştirebilirler.

Örgütlenme pilot bölgeleri belirlenebilir ve o yöredeki sendikalar ile ortak çalışmalar yapılabilir.

Sendikalaşma nedeniyle işten atılmaları önlemek için daha yoğun çabalar ortaya konabilir.

Gençlerin örgütlenmesine ilişkin özel örgütlenme programları oluşturulabilir.

Kadınların örgütlenmesine ilişkin özel örgütlenme programları oluşturulabilir.

Ulusal ve işkolu düzeyinde toplu iş sözleşmeleri ile sendikal güç daha etkin ortaya konabilir ve bu güç örgütlenmelere önemli katkı sağlayabilir.

Diğer demokratik kuruluşların da katılımını sağlayacak örgütlenme kampanyaları açılabilir.

Örgütlenme amacıyla;

Aynı konfederasyona üye sendikalar arasında

Diğer konfederasyonlar ile,

Demokratik örgütler ile,

Uluslararası alanda sendikalar ve diğer kuruluşlar ile etkin ve somut dayanışmalar sağlanabilir.

Oluşturulacak sendikal örgütlenme politikaları, şu alternatifleri birlikte içerebilir;

Ücretleri artırma, çalışma koşullarını iyileştirme ve iş güvencesini sağlama hedeflerine ağırlık verme,

Üyelere diğer alanlarda da hizmet götürme,

İşçilerin eğitimleri teşvik edilerek, güçlü sendikal kadrolar oluşturma.

Örgütlenme amaçlı tüketim kampanyaları gerçekleştirilebilir.

Örgütlenme amaçlı, örgütlü olunan firmaların ürünlerini tüketim kampanyaları düzenlenebilir.

Özelleştirilen firmalardaki sonuçlar kamuoyuna açıklanarak, sendikal örgütlenmeye bu yol ile de katkı sağlanabilir.

İlan verme yöntemi de kullanılarak çok sayıda örgütlenme uzmanı istihdam edilebilir.

Örgütlenme faaliyetlerimize yardımcı olanlar ve katkıda bulunanlar ödüllendirilebilir.

Örgütlenmeyi özendirici filmler, kitaplar, kitapçıklar hazırlanabilir.

Kentin belli yerlerine, sendikalaşmayı özendirici ilanlar asılabilir.

Sendikalı mağazalar ile anlaşarak sendika üyelerine belli oranlarda indirimler sağlanabilir.

Kent merkezlerinde çeşitli konularda danışmanlık hizmetleri veren, kültür-sanat kurs etkinlikleri düzenlenen ve yine ihtiyaç duyulan diğer konularda hizmet veren sendika evleri oluşturulabilir.

Örgütlenirken işten atılan işçiler için konfederasyon düzeyi dahil, bir fon oluşturulabilir.

Başta konfederasyonlar olmak üzere sendikalar, internette örgütlenme amaçlı web siteleri oluşturabilirler ve bu yolla örgütlenme faaliyetlerine önemli katkılar sağlayabilirler.

✓ **Mevzuat Çalışmalarına İlişkin.** Akademisyen ve uzman hukukçulardan; çalışma yaşamına, özellikle sendikal örgütlenmeye ilişkin yasalardan kaynaklanan sorunları belirleme, öneriler geliştirme, mevzuat tasarımları hazırlama amacıyla, üye sendikaların da destek ve katılımı ile konfederasyonlar düzeyinde "Hukuk Danışma Komisyonu"nu oluşturulabilir.

Mevzuat dışında, uygulamalardan kaynaklanan örgütlenme sorunları belirlenerek, çözümün yönünde Çalışma Bakanlığına veya diğer resmi kurumlara öneriler götürülebilir.

Tüm bu çalışmaları konfederasyonlar birlikte yapılabilir ve ortak mevzuat paketi hazırlanabilir.

Günümüzde İş Güvencesi Yasa'sı için yapılabileceği gibi, güncel yasa taleplerinin acilen ve amacına uygun bir şekilde çıkarılması yönünde yoğun çaba gösterilebilir, kampanya açılabilir.

Kıdem ve ihbar tazminatları gibi kazanılmış hakların en azından korunması yönünde "etkin" mücadeleler için sürekli hazırlık içinde olunabilir.

AB'ye uyum çerçevesinde henüz taslak olarak getirilen çalışma mevzuatı değişiklikleri, yukarıda adı geçen "mevzuat paketi"nin hazırlanmasında önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

IV. ÖRGÜTLENEBİLMENİN ANALİZİ

Yukarıda yapılan açıklama, yaklaşım ve tartışmalara dayanarak örgütlenmelerin başarı ile yapılabilmesine daha bir açıklık kazandırabilmek için kısa ifadeler ile bir analiz yapılabilir. Aşağıda örneği yer alan söz konusu analizde; "güçlü" ve "zayıf" yönler mevcut durum değerlendirmesi anlamına olup, "fırsatlar" ve "tehditler" de mevcut durumun esnetilebilen yönlerini ifade etmektedir. Bir bütünü farklı açılardan değerlendiren bu analizler, ilgili projelerin başarısı için ışık tutucudur.

Güçlü Yönler

- Sendikalar toplumsal bir temele sahip olup, kökleri kalıcıdır.

- Sendikalaşmaya gereksinim duyanların sayısı sürekli artmaktadır.

- 200 yıldır var olan sendikaların önemli kazanımları ve deneyim zenginliği vardır.

- Örgütlenme, örgütsel, sürekli ve önde gelen bir sendikal faaliyet niteliğindedir.

Zayıf Yönler

- Örgütlenme açısından sendikal kurumsallaşmada yetersizlik vardır ve örgütlenme örgütlenememektedir.

- Sendikalar gündemi belirleyememekte, işçiler ve toplum açısından rollerini gereği kadar yerine getirememektedirler.

- İşçinin sendikaya başvurusunun beklendiği biçimde yanlış örgütlenme anlayışının hakim olduğu "12 Eylül sonrası sendikacılık" geleneği kırılmamıştır.

- Sendikalar, sendikasız işçiler için çekim merkezi olmakta sınırlı kalmaktadırlar.

Fırsatlar

- Sendikalaşma potansiyelinin yüksekliği ve kamu çalışanlarının sendikalaşmaları.

- Üye sayıları düşmesine rağmen sendikaların güçlerini ayakta tutabilmeleri.

- Sendikaların örgütlenmeyi gündemlerinin ön sırasına çekmeleri.

- Emek Platformu gibi birlikteliklerin oluşturulması.

Tehditler

- Yeni liberal ekonomik politikaların, ekonomik krizin, özelleştirmelerin sürmesi.

- Sendikalaşanların işten atılmaları ve sendikalı işyerlerine baskı.

- Sendikalara güven sorununun varlığı.

- Sendikal örgütlenme için vazgeçilemez önem taşıyan bilinç ve özveri anlayışı gerilemiştir.⁶

⁶ İzleyen sayfalarda yer alan sekiz tablo, yazının ekleridir.

Sendikal Örgütlenme Stratejileri : SAYISAL GÖSTERGELER

Tablo:1 TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ KAPSAMINDAKİ İŞÇİ SAYILARINA GÖRE SENDİKALI İŞÇİ SAYISI TAHMİNİ

	Toplam	Kamu	Özel		Toplam	Kamu	Özel
1963	446.092	347.961	98.131	1983	1.247.275	772.004	473.335
1964	489.355	337.977	151.144	1984	1.328.668	811.526	516.641
1965	535.904	332.549	202.464	1985	1.419.584	861.486	558.098
1966	591.260	338.684	250.430	1986	1.482.101	897.717	584.384
1967	645.096	361.750	279.514	1987	1.500.779	912.638	588.141
1968	707.485	397.095	304.661	1988	1.489.867	910.379	579.488
1969	766.952	435.344	324.100	1989	1.479.397	909.126	570.271
1970	819.373	472.348	338.001	1990	1.463.880	902.222	561.658
1971	858.809	500.196	348.008	1991	1.433.867	887.517	546.350
1972	889.433	516.025	359.406	1992	1.372.886	853.709	519.177
1973	910.071	515.256	373.738	1993	1.305.970	818.142	487.828
1974	925.133	504.230	388.335	1994	1.244.856	786.053	458.803
1975	930.336	488.110	397.776	1995	1.205.261	768.010	437.251
1976	924.124	475.285	397.134	1996	1.164.097	745.118	418.979
1977	911.152	474.011	387.354	1997	1.119.088	714.703	404.385
1978	918.477	501.613	375.771	1998	1.057.150	668.539	388.611
1979	966.790	564.128	373.586	1999	990.110	621.658	368.452
1980	1.049.250	644.480	385.940	2000	905.841	570.793	335.048
1981	1.128.465	708.868	408.950	2001	810.776	520.886	289.890
1982	1.188.749	745.147	438.208				

Kaynak: '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, s. 711. 2000 ve 2001 yılları ayrıca eklenmiştir. Not: Tahmin, hareketli ortalamalara göre yapıldığından, yıllar arası değişimler yuvarlanmıştır

Tablo:2 SENDİKALAŞMA ORANLARI

15 + Yaş			
	Sendikalı İşçi Sayıları	DİE Hane Halkı İşgücü İstatistiklerine Göre Ücretliler	Sendikalaşma Oranı %
1988	1.489.867	7.623.000	19,5
1989	1.479.397	7.868.000	18,8
1990	1.463.880	7.724.000	19,0
1991	1.433.867	7.195.000	19,9
1992	1.372.886	7.578.000	18,1
1993	1.305.970	7.636.000	17,1
1994	1.244.856	7.988.000	15,6
1995	1.205.261	8.341.000	14,4
1996	1.164.097	8.831.000	13,2
1997	1.119.088	9.202.000	12,2
1998	1.057.150	9.431.000	11,2
1999	990.110	9.487.000	10,4
2000	905.841	10.122.000	8,9
2001	810.776	9.880.000	8,2

Kaynak: '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, sf. 715. 2000 yılı ayrıca eklenmiştir.

Not: Kamu çalışanları sendikalarının üyelerini kapsamaz.

* İlk 9 ay ortalamasıdır.

Tablo:3 SENDİKALI İŞÇİLERİN SSK'LI İŞÇİLERE ORANI

	Toplam SSK'lı İşçi	Sendikali İşçi Sayısı	Sendikali/SSK'lı %	Kamu SSK'lı İşçi	Kamu Sendikali İşçi	Kamu Sendikali/SSK'lı %	Özel SSK'lı İşçi	Özel Sendikali İşçi	Özel Sendikali/SSK'lı %
1963	710.820	446.092	62,8	311.904	347.961	111,6	398.916	98.131	24,6
1964	765.317	489.355	63,9	323.620	337.977	104,4	441.697	151.144	34,2
1965	921.458	535.904	58,2	388.935	332.549	85,5	506.867	202.464	39,9
1966	991.510	591.260	59,6	412.487	338.684	82,1	579.023	250.430	43,3
1967	1.069.387	645.096	60,3	436.816	361.750	82,8	632.571	279.514	44,2
1968	1.206.175	707.485	58,7	511.256	397.095	77,7	694.919	304.661	43,8
1969	1.261.856	766.952	60,8	520.516	435.344	83,6	741.340	324.100	43,7
1970	1.313.500	819.373	62,4	526.111	472.348	89,8	787.389	338.001	42,9
1971	1.404.816	858.809	61,1	510.585	500.196	98,0	894.231	348.008	38,9
1972	1.525.012	889.433	58,3	511.954	516.025	100,8	1.013.058	359.406	35,5
1973	1.649.079	910.071	55,2	510.121	515.256	101,0	1.138.958	373.738	32,8
1974	1.799.998	925.133	51,4	628.490	504.230	80,2	1.171.503	388.335	33,1
1975	1.823.338	930.336	51,0	618.206	488.110	79,0	1.205.132	397.776	33,0
1976	2.017.875	924.124	45,8	712.303	475.285	66,7	1.305.572	397.134	30,4
1977	2.191.251	911.152	41,6	784.475	474.011	60,4	1.406.776	387.354	27,5
1978	2.206.056	918.477	41,6	792.291	501.613	63,3	1.413.757	375.771	26,6
1979	2.152.411	966.790	44,9	799.135	564.128	70,6	1.353.276	373.586	27,6
1980	2.204.802	1.049.250	47,6	793.958	644.480	81,2	1.410.849	385.940	27,4
1981	2.228.439	1.128.465	50,6	752.218	708.868	94,2	1.476.221	408.950	27,7

Tablo:3	-(Devamı)								
	Toplam SSK'lı İşçi	Sendikali İşçi Sayısı	Sendikali/SSK'lı %	Kamu SSK'lı İşçi	Kamu Sendikali İşçi	Kamu Sendika- lı/SSK'lı %	Özel SSK'lı İşçi	Özel Sendikali İşçi	Özel Sendikali/SSK'lı %
1982	2.264.788	1.188.749	52,5	740.992	745.147	100,6	1.523.796	438.208	28,8
1983	2.327.245	1.247.275	53,6	742.796	772.004	103,9	1.584.449	473.335	29,9
1984	2.439.016	1.328.668	54,5	779.056	811.526	104,2	1.659.958	516.641	31,1
1985	2.607.865	1.419.584	54,4	769.613	861.486	111,9	1.838.252	558.098	30,4
1986	2.815.230	1.482.101	52,6	815.571	897.717	110,1	1.999.659	584.384	29,2
1987	2.878.925	1.500.779	52,1	813.704	912.638	112,2	2.065.221	588.141	28,5
1988	3.140.071	1.489.867	47,4	886.155	910.379	102,7	2.253.916	579.488	25,7
1989	3.271.013	1.479.397	45,2	963.006	909.126	94,4	2.308.007	570.271	24,7
1990	3.446.502	1.463.880	42,5	966.875	902.222	93,3	2.479.627	561.658	22,7
1991	3.598.315	1.433.867	39,8	991.832	887.517	89,5	2.606.483	546.350	21,0
1992	3.796.702	1.372.886	36,2	1.055.338	853.709	80,9	2.741.364	519.177	18,9
1993	3.976.202	1.305.970	32,8	1.076.722	818.142	76,0	2.899.480	487.828	16,8
1994	4.202.616	1.244.856	29,6	1.059.163	786.053	74,2	3.143.453	458.803	14,6
1995	4.410.744	1.205.261	27,3	906.563	768.010	84,7	3.504.181	437.251	12,5
1996	4.624.330	1.164.097	25,2	902.716	745.118	82,5	3.721.614	418.979	11,3
1997	4.830.056	1.119.088	23,2	660.791	714.703	108,2	4.169.265	404.385	9,7
1998	5.299.533	1.057.150	19,9	783.567	668.539	85,3	4.515.966	388.611	8,6
1999	5.005.403	990.110	19,8	756.929	621.658	82,1	4.248.474	368.452	8,7
2000	5.254.125	905.841	17,2	762.684	570.793	74,8	4.491.441	335.048	7,5
2001	5.413.324	810.776	15,0	784.932	520.886	66,4	4.628.392	289.890	6,3

Kaynak: '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, s. 713. 2000 ve 2001 yılları ayrıca eklenmiştir. Not: Tahmin, hareketli ortalamalara göre yapıldığından, yıllar arası değişimler yuvarlanmıştır.

Tablo:4 ÇALIŞMA BAKANLIĞINA GÖRE 1984 VE SONRASI SENDİKALAŞMA

		İşkolları Toplam İşçi	İşkolları Toplam Sendikası	Sendikası İşçi oranı %	Üye Bildiren Sendika Sayısı	Yetki alan Sendika Sayısı
1984	Ocak	2.317.016	1.247.744	53,85	93	35
	Temmuz	2.553.384	1.422.271	55,70	90	39
1985	Ocak	2.590.978	1.594.577	61,54	100	47
	Temmuz	2.819.517	1.828.471	64,85	85	53
1986	Ocak	3.038.619	1.937.120	63,75	85	56
	Temmuz	3.075.343	1.953.892	63,53	84	53
1987	Ocak	3.145.652	1.977.066	62,85	83	53
	Temmuz	3.268.030	2.440.797	62,56	80	52
1988	Ocak	3.354.718	2.120.667	63,21	75	50
	Temmuz	3.483.212	2.227.029	63,93	72	48
1989	Ocak	3.525.956	2.277.898	64,60	71	48
	Temmuz	3.564.214	1.834.969	51,48	75	49
1990	Ocak	3.495.087	1.921.441	54,97	76	47
	Temmuz	3.563.527	1.977.564	56,05	76	45
1991	Ocak	3.573.426	2.076.679	58,11	69	45
	Temmuz	3.513.064	2.130.811	60,65	69	45
1992	Ocak	3.606.170	2.190.792	60,80	68	45
	Temmuz	3.596.469	2.254.271	62,68	73	46

Tablo : 4 (Devamı)

		İşkolları Toplam İşçi	İşkolları Toplam Sendikası	Sendikası İşçi oranı %	Üye Bildiren Sendika Sayısı	Yetki alan Sendika Sayısı
1993	Ocak	3.683.426	2.341.979	63,58	100	47
	Temmuz	3.742.380	2.485.681	66,41	99	56
1994	Ocak	3.837.910	2.609.969	68,00	101	57
	Temmuz	3.815.261	2.644.417	69,31	97	57
1995	Ocak	3.834.193	2.660.624	69,39	97	55
	Temmuz	3.905.118	2.667.014	68,29	95	55
1996	Ocak	3.973.306	2.695.627	67,84	92	55
	Temmuz	4.051.295	2.708.784	66,86	92	53
1997	Ocak	4.111.200	2.713.839	68,01	116	52
	Temmuz	4.215.375	2.774.622	65,82	95	54
1998	Ocak	4.266.097	2.856.330	66,95	97	55
	Temmuz	4.327.159	2.923.546	67,56	97	55
1999	Ocak	4.350.016	2.987.975	68,68	97	56
	Temmuz	4.381.039	3.037.172	69,32	95	56
2000	Ocak	4.508.529	3.086.305	68,45	94	55
	Temmuz	4.521.081	2.468.591	54,60	95	45
2001	Ocak	4.537.544	2.580.927	56,87	94	51
	Temmuz	4.562.454	2.609.672	57,19	94	53
2002	Ocak	4.564.164	2.648.847	58,03	93	54

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Hayatı İstatistikleri.

Tablo:5 TOPLU İŞ SÖZLEŞME KAPSAMI İŞÇİ SAYILARI

	Toplam	Kamu	Özel		Toplam	Kamu	Özel
1963	9,362	3,394	5,968	1983	261,264	174,287	86,977
1964	436,762	263,836	172,926	1984	340,095	147,163	192,932
1965	171,859	121,750	50,109	1985	919,810	647,582	272,228
1966	334,388	159,375	175,013	1986	707,230	348,626	358,604
1967	188,765	110,041	78,724	1987	923,093	641,244	281,849
1968	418,297	254,600	163,697	1988	629,303	248,177	381,126
1969	244,000	108,000	136,000	1989	829,341	631,197	198,144
1970	550,951	334,708	216,243	1990	483,852	278,590	205,262
1971	342,255	188,583	153,967	1991	1,089,549	630,844	458,705
1972	426,000	278,000	148,000	1992	450,906	269,938	180,968
1973	443,210	249,901	193,389	1993	1,068,289	733,832	334,457
1974	601,779	427,300	174,479	1994	227,880	85,937	141,943
1975	300,518	91,316	209,202	1995	765,928	508,696	257,232
1976	476,000	221,000	255,000	1996	515,840	281,190	234,650
1977	590,098	369,324	220,774	1997	841,518	625,670	215,848
1978	484,000	280,000	204,000	1998	219,434	94,871	124,563
1979	314,000	266,000	48,000	1999	828,458	544,995	283,463
1980	330,000	237,000	93,000	2000	208,595	103,124	105,471
1981	465,353	357,850	107,503	2001	775,478	473,845	301,633
1982	1,169,804	727,692	442,112				

Kaynak: Çalışma Bakanlığı İstatistikleri. '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, s. 567. 2000 ve 2001 yılları ayrıca eklenmiştir.

Tablo : 6 GREVLER, GREVLERE KATILAN İŞÇİ VE KAYBOLAN İŞGÜNÜ SAYILARI

	Grev Sayısı	Katılan İşçi	Kaybolan İşgünü Sayısı		Grev Sayısı	Katılan İşçi	Kaybolan İşgünü Sayısı
1963	8	1,514	19,739	1983	-	-	-
1964	83	6,640	238,261	1984	4	561	4,947
1965	46	6,593	336,836	1985	21	2,410	194,296
1966	42	11,414	430,104	1986	21	7,926	234,940
1967	101	9,499	350,037	1987	307	29,734	1,961,940
1968	54	5,289	174,905	1988	156	30,057	1,892,655
1969	77	12,601	235,134	1989	171	39,435	2,911,407
1970	72	21,156	220,189	1990	458	166,306	3,466,550
1971	78	10,916	476,116	1991	368	164,968	3,809,354
1972	48	14,879	659,362	1992	98	62,189	1,153,578
1973	55	12,286	671,135	1993	49	6,908	574,741
1974	110	25,546	1,109,401	1994	36	4,782	242,589
1975	116	13,708	668,797	1995	120	199,867	4,838,241
1976	58	7,240	325,830	1996	38	5,461	274,322
1977	59	15,682	1,397,124	1997	37	7,045	181,913
1978	87	9,748	426,127	1998	44	11,482	282,638
1979	126	21,011	1,147,721	1999	34	3,263	229,825
1980	220	84,832	1,303,253	2000	52	18,705	368,475
1981	-	-	-	2001	35	9,911	286,015
1982	-	-	-				

Kaynak: Çalışma Bakanlığı İstatistikleri. '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, s. 573. 2000 ve 2001 yılları ayrıca eklenmiştir.

Tablo:7 KAMU-ÖZEL AYRIMINDA GREVLER

	Grev sayısı		İşçi sayısı		Kaybolan işgünü sayısı	
	Kamu	Özel	Kamu	Özel	Kamu	Özel
1963	1	6	218	1.156	3.488	8.767
1964	6	75	382	6.226	11.488	181.354
1965	5	38	524	5.049	15.466	225.088
1966	5	34	1.291	9.110	29.714	380.095
1967	40	51	5.266	2.896	137.302	66.477
1968	9	50	1.978	6.120	54.425	137.771
1969	22	60	15.342	7.848	122.478	235.321
1970	50	61	19.022	6.941	120.705	139.633
1971	30	67	6.523	13.493	100.850	195.100
1972	4	10	2.932	4.226	17.991	129.594
1973	7	15	5.179	7.105	215.387	264.470
1974	22	23	15.390	5.656	256.082	213.996
1975	13	77	5.847	19.542	231.048	871.634
1976	22	83	12.701	20.198	399.466	1.368.735
1977	29	138	18.379	41.510	1.316.326	4.461.879
1978	27	148	3.006	24.202	153.478	1.445.427
1979	46	144	21.857	18.044	714.425	1.502.922
1980	30	197	1.652	34.564	1.354.594	4.054.024
1981	-	-	-	-	-	-

Tablo:7 (Devamı)

	Grev sayısı		İşçi sayısı		Kaybolan işgünü sayısı	
	Kamu	Özel	Kamu	Özel	Kamu	Özel
1982	-	-	-	-	-	-
1983	-	-	-	-	-	-
1984	3	1	526	35	2.252	2.695
1985	-	21	-	2.410	-	194.296
1986	-	21	-	7.926	-	234.940
1987	4	303	6.490	21.808	341.360	1.620.580
1988	9	147	12.850	17.207	1.054.089	838.566
1989	7	164	30.153	9.282	2.258.633	652.774
1990	20	438	58.616	107.690	1.363.850	2.102.700
1991	22	376	62.528	102.440	1.189.428	2.619.926
1992	48	50	57.464	4.725	761.629	391.949
1993	9	40	2.189	4.719	75.468	499.273
1994	12	24	2.718	2.064	30.553	212.036
1995	70	50	178.539	21.328	4.249.920	588.321
1996	7	31	3.434	2.027	79.251	195.071
1997	3	34	3.362	3.683	60.061	121.852
1998	7	37	4.111	7.371	60.035	222.603
1999	2	32	67	3.196	1.917	227.908
2000	19	33	11.879	6.826	132.990	235.485
2001	4	31	737	9.174	18.617	267.398

Kaynak: Çalışma Bakanlığı İstatistikleri. '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, s. 574. 2000 ve 2001 yılları ayrıca eklenmiştir.

Tablo : 8 1988-1999 DİRENİŞLER VE TOPLU EYLEMLERE KATILIM

	Türk-İş	Hak-İş	DİSK	*Kamu Çalışanları Sendikaları	Bağımsızlar	Sendikası/ Bilinmeyen	Toplam	**Toplu Eylemler	Genel Toplam
1988	459,940	57,199	-	-	209,307	25,446	726,446	1,500,000	2,226,446
1989	1,104,942	45,638	-	-	141,967	-	1,317,993	-	1,317,993
1990	893,460	24,481	-	-	45,687	102,278	963,628	302,000	1,265,628
1991	1,010,946	62,055	-	-	6,374	-	1,181,653	1,500,000	2,681,653
1992	372,029	20,694	3,676	-	3,872	-	400,271	-	400,271
1993	354,195	66,227	2,780	-	2,456	4,369	425,658	610,000	1,035,658
1994	393,751	19,880	8,338	-	-	1,267	426,338	1,857,630	2,283,968
1995	362,831	10,941	4,672	-	-	14,776	379,711	3,049,100	3,428,811
1996	247,181	1,779	15,492	-	-	12,296	279,228	3,287,700	3,566,928
1997	495,848	160	31,483	282,455	240	8,990	540,027	222,600	762,627
1998	345,144	17,867	23,267	-	2,364	62,010	397,632	239,196	636,828
1999	75,361	7,887	8,807	-	70	-	436,590	974,575	1,411,165

Kaynak: '97-'99 Petrol-İş Yıllığı, s. 583.

(*)Kamu çalışanları verileri yalnızca 1999 yılı içindir.

(**)Türk-İş, diğer konfederasyonlar ve kitle örgütleriyle ortaklaşa gerçekleştirilenlerdir.

